

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი

მარიამ ხუროშვილი

პოლონურ-შვედური ინიციატივა - რუსეთის მიღმა შექმნილი
აღმოსავლეთ პარტნიორობა

დიპლომატია და საერთაშორისო პოლიტიკის სამაგისტრო პროგრამა

სამაგისტრო ნაშრომი შესრულებულია დიპლომატიისა და
საერთაშორისო პოლიტიკის მაგისტრის აკადემიური ხარისხის
მოსაპოვებლად

ხელმძღვანელი: ეკა ეკობია
ასოცირებული პროფესორი

თბილისი

2018

ანოტაცია

ნაშრომი „პოლონურ-შვედური ინიციატივა - რუსეთის მიღმა შექმნილი აღმოსავლეთ პარტნიორობა“ მიზნად ისახავს აღმოსავლეთ პარტნიორობის პროექტის პრაგმატულ ანალიზს. ნაშრომის ძირითად საკვლევ კითხვებს წარმოადგენს, რატომ ჰქონდა პოლონეთს აღმოსავლეთ პარტნიორობის ინიცირების ინტერესი? რა ძირითადი მიზეზების გამო აღიქვამს რუსეთი აღმოსავლეთ პარტნიორობას მის წინააღმდეგ მიმართულ ინიციატივად? საკვლევ კითხვების შესაბამისად, ჰიპოტეზაში ნაჩვენებია რომ აღმოსავლეთ პარტნიორობის ფორმატი, რომელიც პოლონეთს რეგიონში ლიდერად ჩამოყალიბების შესაძლებლობას აძლევს, ასუსტებს ოფიციალური მოსკოვის გავლენებს აღმოსავლეთ ევროპის და სამხრეთ კავკასიის პოსტ-საბჭოთა ქვეყნებში. აქედან გამომდინარე, “აღმოსავლეთ პარტნიორობის ფორმატი, რომელიც პოლონეთს რეგიონში ლიდერად ჩამოყალიბების შესაძლებლობას აძლევს” - წარმოადგენს დამოუკიდებელ ცვლადს. ხოლო, “ოფიციალური მოსკოვის გავლენების შემცირება აღმოსავლეთ ევროპის და სამხრეთ კავკასიის პოსტ-საბჭოთა ქვეყნებში” არის დამოკიდებული ცვლადი.

პარტნიორობის ინიციატორი სახელმწიფოს მოტივების შესწავლისას გამოიკვეთა, რომ აღმოსავლეთ პარტნიორობის ფორმატის ფარგლებში, პოლონეთს შესაძლებლობა მიეცემოდა, რომ რეგიონში ახალ ლიდერად ჩამოყალიბებულიყო, გაეძლიერებინა საკუთარი გავლენა ევროკავშირის შიგნით და გამხდარიყო ბრიუსელისთვის მთავარი კოორდინატორი სახელმწიფო აღმოსავლეთ სამეზობლოსთან ურთიერთობის საკითხებში. ლოგიკურია, რომ ეს ყოველივე ოფიციალურ მოსკოვში რეგიონზე გავლენის დაკარგვის შიშს იწვევს.

ჰიპოტეზის ასახსნელად გამოყენებულია თავდაცვითი რეალიზმის თეორიული ჩარჩო, რომელიც ხსნის რომ რუსეთის ფედერაციის აქტივობები დაფუძნებულია რეგიონში სტატუს-კვოს და გავლენების შენარჩუნებაზე.

Polish-Swedish initiative – elaboration of the Eastern Partnership beyond the Russian Federation

Mariam Khuroshvili

Abstract

The study “Polish-Swedish Initiative – Elaboration of the Eastern Partnership beyond the Russian Federation” aims to make a pragmatic analysis of the Eastern Partnership (EaP) Project. The main research questions are: Which factors triggered Poland to have an interest in initiating Eastern Partnership? Why does Russia perceive Eastern Partnership against its Policy? In accordance to the research question, a hypothesis is illustrated as follows: Eastern Partnership format, which enables Poland to become a regional leader, weakens influences of Official Moscow in Post-Soviet states of East Europe and South Caucasus. Therefore, “Eastern Partnership format, which enables Poland to become a regional leader” represents an independent variable; “Weakening influences of Official Moscow in Post-Soviet states of East Europe and South Caucasus” is a dependent variable.

Through the analysis of the initiator county’s motives, it is argued that the EaP format enabled Poland to become a new regional leader, to implement its “Niche policy” within the EU and become the main coordinator state in terms of EU Neighborhood East and Eastern Enlargement Policy. Logically, the latest cause a fear of losing its influence on the region.

The research hypothesis has been studied through the theoretical framework of defensive realism, which perfectly explains that responses from the Russian Federation towards Eastern Partnership are based on maintaining the status-quo and political spheres of influence in the region.

Contents

ანოტაცია	2
Abstract	3
შესავალი	5
მეთოდოლოგია.....	8
თეორიული მიმოხილვა.....	9
ლიტერატურის მიმოხილვა	14
აღმოსავლეთ პარტნიორობა - ეტაპები	19
19/20 ივნისის საპრეზიდენტო დასკვნები	19
ევროპული საბჭოს საგანგებო სხდომა, 1 სექტემბერი, 2008.....	20
11-12 დეკემბრის საპრეზიდენტო დასკვნები.....	21
19-20 მარტის საპრეზიდენტო დასკვნები	22
დეკლარაცია აღმოსავლეთ პარტნიორობის შეთანხმების შესახებ	23
პოლონეთის ინტერესები	27
პოლიტიკური ნიშის დამკვიდრება ევროკავშირში და ახალი ლიდერი აღმოსავლეთ რეგიონში	30
უსაფრთხოების საკითხი.....	32
„მეტი სივრცე აღმოსავლეთით“	32
რატომ შვედეთი და ბალტიისპირეთის ქვეყნები?	33
ევროკავშირის ინტერესები.....	34
რუსეთის პოზიცია	36
რუსეთი, როგორც დეზინფორმაციის წყარო	42
აღმოსავლეთ პარტნიორობის წვერი ქვეყნების გამოწვევები.....	43
კონსტრუქციული გაურკვევლობა (Constructive ambiguity)	45
თეორიულ ჭრილში განხილვა	46
დასკვნა.....	50
გამოყენებული ლიტერატურა.....	52
დანართი #1.....	58
დანართი #2.....	59

შესავალი

დღეს-დღეობით აღმოსავლეთ პარტნიორობის ინიციატივა (EaP) უფრო და უფრო მნიშვნელოვან ფაზებს გადის. განსაკუთრებული წარმატებით სარგებლობს სამი ქვეყანა - საქართველო, უკრაინა და მოლდოვა, რომლებმაც უკვე ხელი მოაწერეს ასოცირების ხელშეკრულებას, ღრმა და ყოვლისმომცველი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმებას და მიიღეს უვიზო მიმოსვლის სამოქმედო გეგმა (European Commission, n.d). ლოგიკურია, რომ ორმხრივ სარგებელზე დაფუძნებული შეთანხმება მხოლოდ აღმოსავლეთ ევროპის და სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებისთვის არ იქნება მომგებიანი. აქედან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია სიღრმისეულად შეფასდეს პარტნიორობის ძირითადი მიზნები და გამოიკვეთოს ის მოტივები თუ სავარაუდო სარგებელი, რის გამოც პოლონეთმა წამოაყენა, ხოლო ევროკავშირმა დაამტკიცა არსებული ინიციატივა. უმნიშვნელოვანეს გამოწვევას წარმოადგენს რუსეთი, რადგან, ისტორიული კონტექსტის გათვალისწინებით, ამ უკანასკნელს საკმაოდ დიდი გავლენა გააჩნია აღმოსავლეთ პარტნიორობის ექვსივე ქვეყანაზე. წინამდებარე ნაშრომში ინიციატივა შეფასდება როგორც ევროკავშირის, ასევე რუსეთის ფედერაციის პოლიტიკური ინტერესების გადმოსახედიდან.

ნაშრომში დასმულია შემდეგი ძირითადი კვლევითი კითხვები:

- რატომ ჰქონდა პოლონეთს აღმოსავლეთ პარტნიორობის ინიცირების ინტერესი?
- რა ძირითადი მიზეზების გამო აღიქვამს რუსეთი აღმოსავლეთ პარტნიორობას მის წინააღმდეგ მიმართულ ინიციატივად?

ამასთანავე, კვლევაში ნაჩვენები იქნება თუ რა ეტაპები გაიარა აღმოსავლეთ პარტნიორობამ ინიცირებიდან - დამტკიცებამდე და დეკლარაციის ხელმოწერამდე და რატომ გადაწყვიტა ოფიციალურმა ბრიუსელმა აღმოსავლეთ პარტნიორობის ფარგლებში რუსეთთან თანამშრომლობა.

საკვლევის კითხვების შესაბამისად, წარმოდგენილია ის არგუმენტები, რომ პოლონეთს სურდა ევროკავშირის შიგნით საკუთარი „ნიშის“ დამკვიდრება აღმოსავლეთ ევროპასთან ურთიერთობის საკითხებში და რეგიონულ ლიდერად ჩამოყალიბება. ამ მიზნის მისაღწევად კი აუცილებლად სჭირდებოდა შვედეთის მხარდაჭერა, რადგან ის წარმოადგენს წამყვან დასავლეთ ევროპულ ქვეყანას, მკვეთრად გამოხატული დემოკრატიული ორიენტაციით. იმის გამო, რომ განეიტრალებულიყო რუსეთის ეჭვები ინიციატივასთან დაკავშირებით და ამავდროულად, არ მომხდარიყო ურთიერთობების დაძაბვა, ბრიუსელმა დაუშვა რუსეთთან თანამშრომლობა ორმხრივ საკითხებზე (მაგ, კალინინგრადი). ნაშრომში სიღრმისეულად არის განხილული რუსეთის ფედერაციის ლოგიკური შიში აღმოსავლეთ პარტნიორობასთან დაკავშირებით, რის შედეგადაც შეუსუსტდებოდა გავლენა ექვს პოსტ-საბჭოთა ქვეყანაზე და მიიღებდა პოლონეთს, როგორც ლიდერს აღმოსავლეთ ევროპის რეგიონში.

წინამდებარე კვლევის **ჰიპოტეზა** შემდეგნაირად ჩამოყალიბდება:

- აღმოსავლეთ პარტნიორობის ფორმატი, რომელიც პოლონეთს რეგიონში ლიდერად ჩამოყალიბების შესაძლებლობას აძლევს, ასუსტებს ოფიციალური მოსკოვის გავლენებს აღმოსავლეთ ევროპის და სამხრეთ კავკასიის პოსტ-საბჭოთა ქვეყნებში.

დამოუკიდებელი ცვლადი:

- აღმოსავლეთ პარტნიორობის ფორმატი, რომელიც პოლონეთს რეგიონში ლიდერად ჩამოყალიბების შესაძლებლობას აძლევს.

დამოკიდებული ცვლადი:

- ოფიციალური მოსკოვის გავლენების შემცირება აღმოსავლეთ ევროპის და სამხრეთ კავკასიის პოსტ-საბჭოთა ქვეყნებში.

ცვლადების ოპერაციონალიზაციას მოვახდენ შემდეგნაირად:

სხვადასხვა პირველად თუ მეორად წყაროებზე დაყრნობით, ნაშრომში გავაანალიზებ პოლონეთის აღმოსავლეთ ევროპის რეგიონში პოლონეთის ოპერირების ძირითად მიზნებს. ვაჩვენებ, რომ პოლონეთის პოლიტიკური ნაბიჯები რეგიონში ლიდერობასთან დაკავშირებით, ემყარება მის ისტორიულ წინაპირობებს. შესაბამისად, კვლევაში ახსნილი იქნება პოლონეთის როგორც ნორმატიული, ასევე პრაგმატული ინტერესები.

იმისთვის რომ ვაჩვენო ევროკავშირის შიგნით გადაწყვეტილების მიღების პროცესი აღმოსავლეთ პარტნიორობასთან მიმართებით, ნაშრომში განვიხილავ ყველა მნიშვნელოვან შეხვედრას პარტნიორობის ინიცირებიდან - მის დამტკიცებამდე. ამის შესწავლა აუცილებელია, რათა კარგად გვქონდეს გაანალიზებული არა მხოლოდ მოქმედი ლიდერების ინტერესები, არამედ ვიცნობდეთ დოკუმენტის შინაარსს და ძირითადი მიმართულებებს.

ტერმინში „ოფიციალური მოსკოვს გავლენების შემცირება“, იგულისხმება რუსეთის პოლიტიკური და ეკონომიკური ბერკეტების შესუსტება. კვლევაში ნაჩვენებია, რომ ევროკავშირსა და პარტნიორ ქვეყნებს შორის დადებული ასოცირების ხელშეკრულება, ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმება და ვიზა ლიბერალიზაციის სამოქმედო გეგმა, ამცირებს რუსეთის პოლიტიკურ, ეკონომიკურ გავლენებს ხელმომწერ ქვეყნებში. უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ზემოხსენებული ხელშეკრულებები ჯერ-ჯერობით მხოლოდ სამ ქვეყანასთან - საქართველოსთან, უკრაინასა და მოლდოვასთან არის გაფორმებული. შესაბამისად, რუსეთის ამჟამინდელი გავლენა ბელარუსსა და სომხეთზე მაინც შესამჩნევია. თუმცა, მთლიანად რეგიონში ამკარაა რუსეთის გავლენების შეცირების ტენდენციები. ტერმინში „აღმოსავლეთ ევროპის და სამხრეთ კავკასიის პოსტ-საბჭოთა ქვეყნები“ იგულისხმება აღმოსავლეთ პარტნიორობის ექვსი ქვეყანა: უკრაინა, მოლდოვა, ბელარუსი, საქართველო, სომხეთი და აზერბაიჯანი.

მეთოდოლოგია

წინამდებარე ნაშრომში ჩამოყალიბებული ცვლადების და არსებული ჰიპოთეზის ფუნდამენტური შესწავლისთვის, მნიშვნელოვანია კვლევის წარმართვა სწორად შერჩეული მეთოდოლოგიური ჩარჩოს მიხედვით. ჩემს სამაგისტრო ნაშრომს სოციალურ მეცნიერებებში ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული საკვლევი ფორმის - თვისებრივი კვლევის მეთოდის მიხედვით განვიხილავ. ამ მოდელის უპირატესობა მდგომარეობს იმაში, რომ მკვლევარს შეუძლია ახსნას არა მხოლოდ მოვლენა, არამედ სიღრმისეულად შეისწავლოს პრობლემის განმაპირობებელი ფაქტორები, ჩამოაყალიბოს მიზეზები და იკვლიოს გადაჭრის გზები. „თვისებრივი კვლევის მეთოდის გამოყენება რაციონალური გზაა იმისთვის, რომ დაინახო, აღწერო და შეაფასო სამყარო კვლევის ობიექტების თვალთ“ (ზურაბაშვილი 2006, გვ. 7). ზემოხსენებულის შესაბამისად, ჩემ მიერ შერჩეული საკითხის კომპლექსური ანალიზისთვის საჭიროა თემა ეფუძნებოდეს თვისებრივი კვლევის მეთოდებს.

ნაშრომი ეყრდნობა როგორც პირველადი წყაროების (ოფიციალური დოკუმენტები, მაღალი რანგის პირთა გამოსვლები), ასევე მეორადი წყაროების (მეცნიერების და ექსპერტების მოსაზრებები) და პერსონალური ინტერვიუების ანალიზს. ოფიციალური დოკუმენტების განხილვისას გამოყენებულია კონტენტ-ანალიზი. ეს უკანასკნელი წარმოადგენს კვლევის მეთოდს, რომელიც მიზნად ისახავს ვალიდური დასკვნების გამოტანას ტექსტებიდან, თუ სხვა სახის საინფორმაციო წყაროებიდან, მათი კონტექსტის გათვალისწინებით (Krippendorf 2004, p. 18).

კვლევაში გამოყენებული მეთოდოლოგიის სახეებიდან, ერთ-ერთია მონოგრაფიული გამოკვლევა - ქეისის შესწავლა (Case Study), რათა სიღრმისეულად იყოს განხილული ერთი, კონკრეტული საკითხი (ზურაბაშვილი 2006, გვ 63). ამ მეთოდის ეფექტიანობა იმაშიც მდგომარეობს, რომ მკვლევარს ფართო არეალი გააჩნია და შესაძლებლობა ეძლევა როგორც თვისებრივ, ასევე რაოდენობრივ მეთოდებზე

მორგებული ტექნიკები გამოიყენოს ინფორმაციის მოძიების და ანალიზის პროცესში (Gerring 2007, p. 2).

ნაშრომში ასევე გამოვიყენებ პროცესზე მიდევნების (Process-tracing) მეთოდს, რომელიც გამოიყენება ქეისების შესწავლისას (Beach 2017, p. 2). თვისებრივი კვლევის ეს მეთოდი მკვლევარს შესაძლებლობას აძლევს სიღრმისეულად შეისწავლოს საკვლევის ობიექტის ცვლილებები და დინამიკა (Collier 2010, p. 824) ამასთანავე, აუცილებელია ყურადღებით შეფასდეს და გაანალიზდეს პროცესის შემადგენელი ყველა ის ნაწილი, რომელიც დაკავშირებულია საკვლევ საგანთან. პროცესზე მიდევნების მეთოდის უპირატესობას წარმოადგენს ისიც, რომ დროის განვითარების თვალსაზრისით, შესაძლებელია მოვლენის შესწავლა დინამიკაში და ქეისის შედეგის ახსნა.

ამრიგად, წინამდებარე ნაშრომში თავდაცვითი რეალიზმის პრიზმიდან ახსნილია პოლონეთის ინიციატივა აღმოსავლეთ პარტნიორობასთან დაკავშირებით და შეფასებულია რუსეთის ფედერაციის აღქმები და ქმედებები დინამიკაში.

თეორიული მიმოხილვა

საერთაშორისო ურთიერთობების თეორიებში ერთ-ერთი დომინანტი პოზიცია რეალიზმს უჭირავს. რეალიზმი ადამიანის ბუნებას ეგოისტურს, ხოლო სისტემას, - კონკურენტულად აღიქვამს. პასუხი, თუ რატომ არის სისტემაში მკაცრი კონკურენცია, მდგომარეობს იმაში, რომ ქვეყნებს ერთმანეთის მიმართ უნდობლობა გააჩნიათ, ხოლო ერთის წარმატება, შეიძლება მეორესთვის დანაკარგი აღმოჩნდეს (აკობია 2006, გვ.20). წინამდებარე ნაშრომში რუსეთის დამოკიდებულებას პოლონეთის აღმოსავლეთ პარტნიორობის ინიციატივის მიმართ განვიხილავ სტრუქტურული რეალიზმის, კონკრეტულად კი თავდაცვითი რეალიზმის ჭრილში. ეს უკანასკნელი, კარგად ასახავს ოფიციალური მოსკოვის შიშებს აღმოსავლეთ პარტნიორობის ფარგლებში პოსტ-

საბჭოთა ქვეყნებზე გავლენის დაკარგვასთან მიმართებით. ამასთანავე, აჩვენებს რომ რუსეთის ნაბიჯები მიმართულია რეგიონში საკუთარი სტატუს-კვოს შენარჩუნებაზე.

იმ მოცემულობის გათვალისწინებით, რომ სახელმწიფოები ერთმანეთის მიმართ მუდმივი მეტოქეობის პირობებში იმყოფებიან, საერთაშორისო სისტემაში სტაბილურობის შესანარჩუნებლად აუცილებელია ძალთა ბალანსის დაცვა. მაშინ როდესაც რეგიონში ახალი მოთამაშეები შემოდიან საკუთარი თამაშის წესების დასამყარებლად, ისინი არა მხოლოდ ასუსტებენ ძველი ჰეგემონების თუ რეგიონული აქტორების გავლენებს, არამედ სისტემაში ბალანსის დამრღვევებად აღიქმებიან. სახელმწიფოების ინტერესში შედის საკუთარი გრძელვადიანი მიზნების მიღწევა, თუმცა, ყველაზე მნიშვნელოვანი მათთვის უსაფრთხოების გარანტიების უზრუნველყოფაა. კითხვაზე, თუ რატომ იღვწიან ქვეყნები ძალაუფლებისკენ, პასუხი მარტივია - აქტორებისთვის სტრატეგიულად მნიშვნელოვანია საკუთარი სტატუს-კვოს შენარჩუნება. (Viotti & Kauppi 2012, p. 63)

როგორც ზემოთ აღინიშნა, თავდაცვითი რეალიზმი, რეალიზმის გრანდ-თეორიის სკოლის ქვეშ ჩამოყალიბდა და გვთავაზობს გარკვეულ ვარაუდებს და შეხედულებებს მსოფლიო პროცესებთან მიმართებით. ამასთანავე, საერთაშორისო სისტემის ანარქიულობის გათვალისწინებით, თეორია ხსნის სახელმწიფოების ქცევებს და აქტივობებს (Woltz 1979, p. 103). ვინაიდან და რადგანაც, თავდაცვითი რეალიზმი - რეალისტური პრიზმიდან აფასებს მოვლენებს, დაცულია რეალიზმის შემდეგი ფუნდამენტური პოსტულატები:

- საერთაშორისო სისტემის ძირითად აქტორებს სახელმწიფოები წარმოადგენენ;
- საერთაშორისო სისტემა ანარქიულია, აქედან გამომდინარე, ქვეყნების უპირატესი მიზანია ეროვნული ინტერესები - ძალაუფლების შენარჩუნება და უსაფრთხოების უზრუნველყოფა;
- სახელმწიფოები რაციონალურ აქტორებს წარმოადგენენ და მათი უპირატესი მიზანი - თვითგადარჩენაა.

თავდაცვითი რეალიზმის ერთ-ერთ მთავარი აპოლოგეტის - კენეტ უოლცის „საერთაშორისო პოლიტიკის თეორია“ დღემდე გავლენიან წიგნს წარმოადგენს საერთაშორისო ურთიერთობების მკვლევრებისთვის. ავტორის მიხედვით, სახელმწიფოებისთვის თვითგადარჩენა უმთავრესი პრიორიტეტია, შესაბამისად, გადაწყვეტილებების ძირითადი ფუნდამენტი უსაფრთხოებას და გავლენის შენარჩუნებას ეფუძნება (Woltz 1979, p. 91)

უოლცი აგრეთვე მიიჩნევს, რომ საერთაშორისო სისტემაში ერთი ქვეყნის მიერ საკუთარი სტატუს-კვოს გაფართოების სტიმულები (incentives) მხოლოდ გარკვეული გარემოებებშია გამოხატული. უფრო ხშირად კი აქტორების მთავარი მიზანი გავლენის სფეროების შენარჩუნებაა. საერთაშორისო სისტემა ანარქიულია, ხოლო წესრიგის და წონასწორობის დაცვის მიზნით, სახელმწიფოები ერთმანეთს სხვადასხვა ფორმების მიხედვით აბალანსებენ. ძლიერი სამხედრო შესაძლებლობები უფრო მეტ თავდაჯერებას მატებს ქვეყანას, რადგან შანსი ეძლევა, უკეთესად დაიცვას საკუთარი ტერიტორია აგრესორებისგან (Woltz 1979, p.105-106)

აღსანიშნავია, რომ უოლცის მიხედვით, სახელმწიფოები საკუთარი სტატუს-კვოს და გავლენების განხილვისას ყურადღებას არა მხოლოდ ხისტი პოლიტიკის ელემენტებს, არამედ სხვა მახასიათებლებსაც ანიჭებენ მნიშვნელობას. საერთაშორისო თვითდამოკიდებულ სისტემაში (self-help system), სახელმწიფოებმა უნდა იზრუნონ ერთიან კომბინირებულ შესაძლებლობებზე, რათა საკუთარი ინტერესები დაიცვან. ამისთვის კი საჭიროა სხვადასხვა ფაქტორების ერთობლიობა: პოლიტიკური კომპეტენცია, ეკონომიკური შესაძლებლობები, რესურსები, სამხედრო შესაძლებლობები, ასევე გეოგრაფიული დეტერმინანტები - ტერიტორიის ზომა და მოსახლეობის რაოდენობა (Woltz 1979, p. 131). ავტორი ასევე მსჯელობს სისტემაში ნდობისა და უნდობლობის შესახებ. ზოგადი რეალისტურ გადმოსახედიდან, სახელმწიფოები არასდროს არიან აბსოლუტურად დარწმუნებული სხვა აქტორების ზრახვებსა და მიზნებზე. უოლცი აცხადებს, რომ სახელმწიფოთაშორისი უნდობლობა

შედარებითა და შესაძლებელია მოდიფიცირდეს საერთაშორისო თანამშრომლობის, მათ შორის საერთო უსაფრთხოების შეთანხმებების საფუძველზე. სისტემაში დომინანტობა ყოველთვის არ არის ქვეყნების უმთავრესი მიზანი. ნაცვლად ამისა, სახელმწიფოებისთვის უფრო მეტად პრიორიტეტული სტაბილურობა, უსაფრთხოება და ძალთა ბალანსის შენარჩუნებაა (Woltz 1979, p. 126).

თავდაცვითი რეალიზმის თეორიის განვითარებაში უოლცთან ერთად, დიდი წვლილი მიუძღვის რობერტ ჯერვისს. სამეცნიერო ჟურნალ *World Politics*-ში 1978 წელს გამოქვეყნებულ სტატიაში: „თანამშრომლობა უსაფრთხოების დილემის ქვეშ“, ავტორი ამბობს, რომ საერთაშორისო სუვერენის არარსებობა არა მხოლოდ უშვებს ომების/ პოლიტიკური დაპირისპირებების ალბათობას, არამედ აძლიერებს კიდევ სახელმწიფოების უკმაყოფილებას მათ სტატუს-კვოსთან მიმართებით. სისტემის ანარქიულობა, ქვეყნებს საკუთარი გავლენის სტატუსის მუდმივი კონტროლისკენ უბიძგებს. აქტორებისთვის აღსანიშნავ მიღწევას წარმოადგენს წვდომა სტრატეგიული მნიშვნელობის მქონე ლოკაციებსა და რესურსებზე. ზემოხსენებულის შესაბამისად, ქვეყნები განსაკუთრებული ყურადღებით ეკიდებიან სტრატეგიული ობიექტების ფლობას (Jervis 1978, p. 167-168).

ჯერვისი საუბრობს სახელმწიფოების საზღვრების და მეზობელი ქვეყნების კონტროლის მნიშვნელობაზე, მათგან მომავალი საფრთხეების მინიმუმამდე დაყვანის მიზნით. საკუთარი უსაფრთხოების დონის გასაზრდელად, ქვეყნები ცდილობენ მათი საზღვრისპირა ტერიტორიების გაკონტროლებას, ყველაზე ცუდ შემთხვევაში კი მათ ნეიტრალიზებას ჯერდებიან (Jervis 1978, p. 169). შესაბამისად, რაც უფრო დიდი იქნება საზღვარსა და პოტენციურ საფრთხეს შორის პერიმეტრი, მით უფრო დაცულად იგრძნობს თავს სახელმწიფო. ავტორი ასევე აღნიშნავს, რომ გადაწყვეტილების მიმღებები პირები ხშირად მოწყვლადობის და საფრთხის სუბიექტური აღქმის მიხედვით მოქმედებენ. ამ ფენომენს ჯერვისი სუბიექტურ უსაფრთხოებას (subjective security) უწოდებს (Jervis 1978, p. 175). ამ უკანასკნელის გათვალისწინებით, დიდი

მნიშვნელობა ენიჭება ლიდერის მიერ ინდივიდუალური ანალიზის დონეზე მიღებულ გადაწყვეტილებებს.

მამოტივირებელ საბაბთან (incentives) მიმართებით ჯერვისი ამატებს, რომ გარკვეულ პირობებში შესაძლებელია, სახელმწიფოებმა ხისტის ძალის გამოყენებით შეინარჩუნონ საკუთარი სტატუს-კვო და გავლენები (Jervis 1978, p.189). თუმცა, თავდაცვითი რეალიზმის გადმოსახედიდან, თვითგადარჩენა და სუვერენიტეტი სახელმწიფოების ფუნდამენტური ღირებულებაა. შესაბამისად, ქვეყნები ყოველთვის არ არიან სხვების დომინანციაზე მიმართული, მათ შეიძლება მხოლოდ გარკვეული სახის ძალაუფლებაზე ჰქონდეთ პრეტენზია (Schmidt 2005, p. 537).

იმ შემთხვევაში, როდესაც უსაფრთხოების კომპონენტები ასე თუ ისე თავსებადი და დამაკმაყოფილებელია, მაშინ უპირატესობა თავდაცვით რეალიზმს ენიჭება (Jervis 1978, p. 121). საჭიროა აღინიშნოს, რომ თავდაცვითი რეალიზმის წარმომადგენლები უპირისპირდებიან კლასიკურ რეალისტებს და აცხადებენ, რომ საერთაშორისო პოლიტიკაში ძალაუფლებისთვის ბრძოლა არ გამომდინარეობს ადამიანის ეგოისტური ბუნებიდან. სახელმწიფოთა შორის მეტოქეობა თავად სისტემის შემადგენელი ნაწილია (Schmidt 2005, p. 536).

ძალთა ბალანსის განხილვისას, შმიდტი მიიჩნევს რომ მექანიზმის საფუძველია საერთაშორისო ძალაუფლების ნაპრალების მინიმალიზება და არა ამ ნაპრალების გაფართოება საკუთარი უპირატესობის გასაზრდელად. კითხვა, თუ რისთვის იღვწიან სახელმწიფოები - უსაფრთხოების გაზრდისთვის თუ ძალაუფლების მაქსიმიზაციისთვის ერთ-ერთ ფუნდამენტურ კითხვად რჩება რეალიზმის სხვადასხვა მიმდინარეობებს შორის (Schmidt 2005, p. 540).

ზემოხსენებულიდან გამომდინარე, ანარქიულ სისტემაში არსებობს წესრიგი, რომელიც ძლიერი მოთამაშეების მიერ არის დამყარებული. იმის გათვალისწინებით, რომ აქტორების ზრახვების გაგება რთულია, ქვეყნები მუდმივი შიშის და ერთმანეთის კონტოლის მდგომარეობაში იმყოფებიან. რომელიმე ქვეყნის გაძლიერება და

გააქტიურება სისტემაში, მოქმედი რეგიონული თუ საერთაშორისო ლიდერისთვის ძალაუფლების დაკარგვის, გადაცემის ან გაყოფის საშიშროებას ქმნის.

ამ მხრივ, საინტერესოა რუსეთის პოზიციის შესწავლა თავდაცვითი რეალიზმის ჭრილიდან, რომლისთვისაც აღმოსავლეთ პარტნიორობის ინიციატივა ანალიზის სხვადასხვა დონეზე იწვევდა შიშებს როგორც დასავლეთ, ასევე აღმოსავლეთ ევროპის ტერიტორიაზე გავლენების შემცირებასთან დაკავშირებით.

ლიტერატურის მიმოხილვა

ლიტერატურის მიმოხილვა დაყოფილია ორ თემატურ ნაწილად. თავდაპირველად, მიმოვიხილავ დამოკიდებული ცვლადის შესახებ არსებულ ნაშრომებს და განვიხილავ სხვადასხვა ავტორის შეხედულებას, თუ რატომ აღიქვამს რუსეთი აღმოსავლეთ პარტნიორობას პოსტ-საბჭოთა რეგიონში საკუთარი გავლენების შემზღვეველ პროექტად. შემდეგ, შემოგთავაზებთ დამოუკიდებელი ცვლადის ლიტერატურულ მიმოხილვას და ვაჩვენებ თუ რატომ მიიჩნევა აღმოსავლეთ პარტნიორობა პოლონეთისთვის რეგიონში ლიდერად ჩამოყალიბების შესაძლებლობად, წამყვანი მკვლევრების მიერ.

სტატიაში „აღმოსავლეთ პარტნიორობა რუსეთის პერსპექტივიდან“, ანდრეი ზაგორსკი საუბრობს რუსეთიდან დანახული პროექტის შესახებ. ავტორი ამბობს, რომ არც პოლიტიკოსების და არც ექსპერტების დონეზე, აღმოსავლეთ პარტნიორობა არ შეფასებულა მომგებიან პოლიტიკურ მოვლენად. მეტიც, ამ ინიციატივის გაცნობამ ძალიან ბევრი კრიტიკული კითხვა გამოიწვია რუსეთში. პროექტი, დანახულ იქნა, როგორც რუსეთსა და აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნებს შორის ურთიერთობების შემაფერხებელი ინიციატივა. რუსეთისთვის განსაკუთრებით პრობლემატურია ასოცირების ხელშეკრულება და თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმებაში აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების ჩართვა, იმ ფაქტის გათვალისწინებით, რომ რუსეთს თავად აქვს თავისუფალი სავაჭრო ზონა ბელარუსსა და უკრაინასთან. რუსეთს

აშფოთებს ენერგეტიკულ საკითხებში თანამშრომლობაც, რადგან ეს უკანასკნელი ხელს შეუშლის გაზპრომის მონოპოლიას რეგიონში. რუსეთი ეჭვის თვალთ უყურებს სომხეთის ევროკავშირთან დაახლოებას, რომელთანაც გააჩნია მჭიდრო თანამშრომლობა პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და უსაფრთხოების საკითხებში. ოფიციალური მოსკოვი, სკეპტიკურად არის განწყობილი მულტილატერალიზმის მიმართაც (Zagorski 2011, p. 41-45).

ევროპის კოლეჯის მკვლევარი - ჰანეს ადომეიტი ნაშრომში „რუსეთი და მისი ახლო სამეზობლო: კონკურენცია და კონფლიქტი ევროკავშირში“ ხსნის, თუ რა აშფოთებს ოფიციალურ მოსკოვს ევროკავშირის აღმოსავლეთ გაფართოების საკითხში. ავტორი აცხადებს, რომ რუსეთის გავლენის სფეროები და ევროპული საერთო სივრცე აღმოსავლეთ ევროპაში ერთმანეთის გადაფარვას ახდენს. მიუხედავად იმისა, რომ ელცინის შემდეგ, რუსეთმა მრავალი საკითხის მიმართ დამოკიდებულება შეცვალა, პოსტ-საბჭოთა სივრცის მიმართ აღქმები არ შეუცვლია და დღემდე მიიჩნევს საკუთარი გავლენის სფეროს ქვეშ მოქცეულ ტერიტორიად. პუტინის აღქმების მიხედვით, ევროკავშირი და ნატო დასავლური ღირებულებების გავრცელებას ცდილობენ პოსტ-საბჭოთა სივრცეზე და შესაბამისად, ამცირებენ რუსეთის კონტროლის ინსტრუმენტებს რეგიონში. მსგავსი სტერეოტიპები შეიცავს ნულოვანჯამოვანი თამაშის (zero-sum game) ელემენტებს (Adomeit 2011, p. 9 -14).

აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ თავდაპირველად ევროკავშირს რუსეთთანაც ჰქონდა აღმოსავლეთ სამეზობლო პოლიტიკის ფარგლებში თანამშრომლობის მცდელობები. ავტორები გრეტსკი, ტრემკენკოვი და გოლუბევი, სამეცნიერო ჟურნალში „კომუნისტური და პოსტ-კომუნისტური კვლევები“ ხსნიან რუსეთის დამოკიდებულებას ზემოხსენებული შეთავაზების მიმართ. სამეცნიერო სტატიაში კარგად არის ნაჩვენები, რომ რუსეთმა თავიდანვე მოახდინა საკუთარი თავის გამორიცხვა (self-exclusion) სამეზობლო პოლიტიკიდან. ერთ-ერთ ძირითად მიზეზს წარმოადგენდა ეროვნული კანონმდებლობის ჰარმონიზაციის აუცილებლობა

ევროკავშირის კანონმდებლობასთან, რაც რუსეთმა საკუთარი ლეგიტიმაციის და სუვერენიტეტის შეზღუდვად მიჩნია (Gretskiy, Trechchenkov & Golubev 2014, p. 376).

აღმოსავლეთ პარტნიორობასთან მიმართებით, ოფიციალური მოსკოვის ტენდენციები და აქედან გამომდინარე საპასურო აქტივობები კარგად აქვს შესწავლილი ანდრეი მაკარიჩევს და ანდრეი დევიატკოვს, ევროპული პოლიტიკის კვლევების ცენტრის სამეცნიერო პლატფორმაზე (CEPS). ავტორების მიერ განხილულია, რომ აღმოსავლეთ პარტნიორობა უპირველეს ყოვლისა, თავად ევროკავშირისთვის წარმოადგენს სარგებლიან პროექტს, რომელიც მისი საგარეო პოლიტიკის ნაწილია. შესაბამისად, ოფიციალურ ბრიუსელს და ოფიციალურ მოსკოვს საკუთარი პრაგმატული თუ ნორმატიული ინტერესები გააჩნიათ რეგიონზე. თავდაპირველად, რუსეთმა უარი თქვა აღმოსავლეთ სამეზობლოს პოლიტიკაზე, რადგან მას უნდოდა „მეტი, ვიდრე ევროკავშირის ჩვეულებრივი მეზობელი“ ყოფილიყო. პოსტ-საბჭოთა სივრცეზე გავლენების შენარჩუნების მიზნით, პუტინი აღმოსავლეთ პარტნიორობას საკუთარი ინიციატივებით პასუხობს. მისი იდეა გულიხმობს საბაჟო კავშირის შექმნას პოსტ-საბჭოთა რეინტეგრაციისთვის. ასევე, ის გამოდის ევრაზიის კავშირის ინიციატორად. საბაჟო კავშირიც და ევრაზიის კავშირიც რეგიონში რუსეთის ლიდერობის სტატუსის გაზრდისკენ მიმართულ პრიექტს უფრო გულისხმობს, ვიდრე კარგად ნაფიქრ და გაწერილ ეკონომიკურ სტრატეგიას (Makarychev & Deviatkov 2012, p. 3-4).

რუსეთისთვის პოლიტიკურ ზეგავლენასთან ერთად, მნიშვნელოვანია ეკონომიკა, უფრო კონკრეტულად კი რესურსები. უნდა აღინიშნოს, რომ ენერგეტიკა ერთ-ერთ უმთავრეს მიმართულებას წარმოადგენს რუსეთის ფედერაციისთვის (Peters, Rood and Gromadzki 2009, p. 17). მისთვის განსაკუთრებით შემშფოთებელ ელემენტს წარმოადგენს აღმოსავლეთ პარტნიორობა, როგორც სამომავლო თანამშრომლობა ენერგო-უსაფრთხოების საკითხებში. 2016 წლის სტატისტიკური მონაცემების მიხედვით, ევროკავშირის მიერ იმპორტირებული ნავთობის 32%, ბუნებრივი გაზის

40% და მყარი საწვავის (უმეტესად ნახშირი) 30%, სწორედ რუსეთზე მოდის (European Union, 2018). რუსეთისთვის ალტერნატიული წყაროები საფრთხედ აღქმება, რადგან შეამცირებს ევროკავშირის რუსეთზე დამოკიდებულებას.

პოლონეთის საკითხის განხილვისას აუცილებლად უნდა აღინიშნოს ქვეყნის გართულებული მეზობლობა რუსეთთან. ავტორი ჯონ ბესემერესი, წიგნში „რთული სამეზობლო“, აღნიშნავს, რომ რუსეთს დღემდე გააჩნია საბჭოთა სენტრიმენტები და მის სამეზობლო რეგიონში პატარა სახელმწიფოების სუვერენიტეტს პატივს არ სცემს (Besemeres 2016, p.107). შესაბამისად, საკუთარი ისტორიული გამოცდილების და უსაფრთხოების საკითხების სიმწვავის გამო, ნატოსთან ინტეგრაცია პოლონეთის უმთავრეს პრიორიტეტს წარმოადგენდა 1990-იანი წლების დასაწყისში. ხოლო იმის შემდეგ, რაც პოლონეთი ნატოს წევრი გახდა, ქვეყნის პოლიტიკური და სამხედრო განზომილებები უფრო გაძლიერდა (Celewicz & Celewicz 2006, p. 3). აქედან გამომდინარე, ქვეყანას გაუჩნდა დაცულობის შეგრძნება და საკუთარი სტაბილურობის გარკვეული დონის მიღწევის შემდეგ - რეგიონულ ლიდერად ჩამოყალიბების ინტერესები.

პოლონეთის მიერ განსაკუთრებული პასუხისმგებლობის აღება აღმოსავლეთ პარტნიორობის მიმართ, ისტორიულ-პრაგმატულ კონტექსტში აქვს განხილული მკვლევარ მელიორ სზჩეპანიკს (Melchior Szczepanik) სამეცნიერო ჟურნალში „*პერსპექტივები (Perspectives)*“. ავტორი გვთავაზობს პოლონეთის საგარეო პოლიტიკის ანალიზს ქვეყნის ისტორიული ნარატივების გათვალისწინებით. მკვლევარი მიიჩნევს, რომ პოლონეთმა სწორედ იმ ქვეყნებს შესთავაზა ევროკავშირთან უფრო ამბიციური თანამშრომლობა, რომელზე გავლენაც პოლონეთის პირველი რესპუბლიკის - თანამეგობრობის ფარგლებში ჰქონდა. აღსანიშნავია, რომ ბელარუსი-უკრაინის ტერიტორია შედიოდა პოლონეთის თანამეგობრობაში, მანამდე, სანამ ქვეყანა სტალინისტურ-ნაციისტური რეჟიმის რეპრესიების ქვეშ მოექცეოდა. შესაბამისად, აღმოსავლეთ ევროპაში ახალი პოლიტიკური მისიის ჩამოყალიბება, პოლონეთის

ისტორიული მეხსიერების მანიფესტაციას წარმოადგენს (Szczepanik 2011, p.45-48). აქედან გამომდინარე ლოგიკურია ვიმსჯელოთ, რომ პოლონეთი აღმოსავლეთ პარტნიორობის ინიცირებით ცდილობს საკუთარი გავლენების გაძლიერებას რეგიონში, რისი ისტორიული წინაპირობებიც უკვე გააჩნია.

ის პოლიტიკა, რომ ევროკავშირის წამყვანმა სახელმწიფომ სამეზობლო ტერიტორიაზე პასუხისმგებლობა აიღოს, ორგანიზაციის შიგნით აპრობირებული ფორმაა. ამით, ქვეყანა ხდება „მისიის მატარებელი“ წევრი და ამასთანავე, დიდი წვლილი შეაქვს ევროკავშირის საგარეო უსაფრთხოების საკითხებში. მაგალითად, საფრანგეთის ინტერესთა სფეროს წარმოადგენს ხმელთაშუა ზღვის რეგიონი, რომელიც ეფუძნება საფრანგეთის ყოფილი პრეზდენტი - ჟაკ შირაკის მიერ ინიცირებულ ბარსელონას პროცესს. ქვეყნების ურთიერთობები ამჟამად ოფიციალურად მოქცეულია „ევროკავშირი - ხმელთაშუაზღვისპირეთის პარტნიორობის“ პროექტის ქვეშ. (Tasche 2010, 53).

საინტერესოა მიმოვიხილოთ სხვა მხარდამჭერი ქვეყნებიც. ბალტიისპირეთის ქვეყნების ინტერესი საქართველოს მიმართ, კარგად აქვს განხილული მარიამ აფრიაშვილს, *საქართველოს პოლიტიკის ინსტიტუტის* ერთ-ერთ კვლევით ნაშრომში. ავტორის მიხედვით, ესტონეთი, ლიტვა და ლატვია იმ ქვეყნებს წარმოადგენენ, რომლებსაც კარგად ესმით საქართველოს ამჟამინდელი მისწრაფებები ევრო-ატლანტიკური ინტეგრაციის მიმართ. მკვლევრის მერ დასახელებულია სამი ძირითადი მიზეზი, რომელიც ბალტიისპირეთის ქვეყნებს სხვა პოსტ-საბჭოთა ქვეყნების, განსაკუთრებით კი უკრაინა-საქართველოს დახმარებისკენ უბიძგებს. ესენია, სოლიდარობის პოლიტიკა (რომელიც გულისხმობს საერთო ისტორიულ წარსულს), საკუთარი საგარეო პოლიტიკური ნიშის ჩამოყალიბება - „*niche policy*“, რის შედეგადაც ბალტიისპირეთის ქვეყნები ევროკავშირის შიგნით საკუთარ ხილვადობას გაზრდიან და უსაფრთხოების საკითხები, რაც მნიშვნელოვანია ქვეყნების რეგიონული სტაბილურობისთვის (Apriashvili 2017, 2).

ადმოსავლეთ პარტნიორობა - ეტაპები

იმისთვის, რომ სიღრმისეულად შევისწავლოთ ადმოსავლეთ პარტნიორობის როგორც შინაარსობლივი, ასევე ფორმალური დეტალები, მნიშვნელოვანია პროექტის შესწავლა და ანალიზი მისი ინიცირებიდან - დამტკიცებამდე. ადმოსავლეთ პარტნიორობის ინიცირება მოხდა პოლონეთის მხრიდან 2008 წლის 26 მაისს, ზოგად საქმეთა და საგარეო ურთიერთობების საბჭოს სხდომაზე, ხოლო ინაუგურაცია - 2009 წლის 7 მაისს, პრადის სამიტზე (European Council, 2018). ამ მხრივ, მნიშვნელოვანია თვალი მივადევნოთ, თუ როგორ ხდებოდა ადმოსავლეთ პარტნიორობის ეტაპების განვითარება ევროკომისიაში.

19/20 ივნისის საპრეზიდენტო დასკვნები

ევროპული საბჭოს 19-20 ივნისის საპრეზიდენტო დასკვნებში, საგარეო ურთიერთობების განხილვისას, დოკუმენტის 68, 69, 70-ე პუნქტებში მოცემულია საბჭოს აზრი ადმოსავლეთ პარტნიორობასთან მიმართებით. შესაბამისად, აღნიშნულია, რომ ევროკავშირის საბჭო მიესალმება ევროპის სამეზობლო პოლიტიკის ადმოსავლეთ განზომილების განვითარების წინადადებას, რომელიც მიზნად ისახავს ევროკავშირის პოლიტიკის გაძლიერებას პარტნიორობის ბილატერალურ და მულტილატერალურ ფორმატში (68, საპრეზიდენტო დასკვნები, 2008).

ამასთანავე, ევროპული საბჭო (European Council) თანხმდება რომ აუცილებელია რეგიონული თანამშრომლობის ხელშეწყობა როგორც ადმოსავლეთ მეზობლებს, ასევე თავად ევროკავშირსა და რეგიონს შორის. ადმოსავლეთ სამეზობლოს ქვეყნების განსხვავებული მონაცემების და მიდგომების გათვალისწინებით, მნიშვნელოვანია როგორც მრავალმხრივი, ასევე ორმხრივი თანამშრომლობა ევროკავშირსა და რეგიონის ქვეყნებთან. აგრეთვე, მსგავსი სახის თანამშრომლობა დამატებით სტიმულს და ღირებულებას შემატებს აქამდე არსებულ და მულტილატერულ ხელშეკრულებებს, კონკრეტულად კი შავი ზღვის თანამშრომლობას (Black Sea Synergy) და ჩრდილოეთ

განზომილებას (Northern Dimension) (69, საპრეზიდენტო დასკვნები, 2008). საბოლოო, მესამე პარაგრაფში ევროკავშირის საბჭო სთხოვს ევროკომისიას, რომ 2009 წლის გაზაფხულზე მოამზადოს შესაბამისი წინადადება აღმოსავლეთ პარტნიორობის ინიციატივების საფუძველზე (70, საპრეზიდენტო დასკვნები 2008).

ევროპული საბჭოს საგანგებო სხდომა, 1 სექტემბერი, 2008

2008 წლის 1-ლი სექტემბერს გამართული ევროპული საბჭოს საგანგებო სხდომის ოფიციალური დოკუმენტი გამოხატავს ევროკავშირის პოზიციას 2008 წლის აგვისტოს მოვლენებთან დაკავშირებით. დოკუმენტი იწყება ევროკავშირის მიერ მწუხარების გამოხატვით რუსეთის მიერ საქართველოს ტერიტორიაზე შემოჭრის გამო და გმობს რუსეთის აგრესიულ პოლიტიკას. ასევე ნახსენებია 12 აგვისტოს დადებული ექვს-პუნქტიანი შეთანხმება და ნაჩვენებია ევროკავშირის როლი კონფლიქტის გადაჭრის პროცესებში (ეუთოს მისიის გაძლიერების მნიშვნელობა სამხრეთ ოსეთში, სასწრაფო დახმარების გამოგზავნა, ევროკავშირის სპეციალური წარმომადგენლის დანიშვნა და ა.შ.), (1-4, საპრეზიდენტო დასკვნები 2008).

დოკუმენტში გამოყოფილ პუნქტად არის აღნიშნული თანამშრომლობის პოლიტიკის დაჩქარების მნიშვნელობის შესახებ. საპრეზიდენტო დასკვნების მე-7 პუნქტში წერია შემდეგი:

„ევროკავშირი მიიჩნევს, რომ ახლა, ისე როგორც არასდროს, აუცილებელია რეგიონული თანამშრომლობის მხარდაჭერა აღმოსავლეთ სამეზობლოში, განსაკუთრებით შავი ზღვის თანამშრომლობის ინიციატივა და აღმოსავლეთ პარტნიორობა; ამ უკანასკნელს ევროკავშირის საბჭო 2009 წლის მარტის თვეში დაამტკიცებს“ (7, საპრეზიდენტო დასკვნები 2008)

არსებული კრიზისის გათვალისწინებით, ევროპული საბჭო შეთანხმდა, დაენიშნა ევროკავშირის სპეციალური წარმომადგენელი საქართველოში. მნიშვნელოვან დეტალს წარმოადგენს დოკუმენტის მე-7 პუნქტი, სადაც საუბარია,

ევროპის განსაკუთრებულ საჭიროებაზე ინტენსიურად დაიწყო მუშაობა ენერგომომარაგების უსაფრთხეების საკითხებზე. ამასთანავე, ევროპული საბჭომ მოუწოდა ევროკავშირის საბჭოს და კომისიას თანამშრომლობისკენ და ენერგომომარაგების წყაროების და მოწოდების გზების დივერსიფიკაციის საკითხებზე. დოკუმენტის მე-7 პუნქტი საკმაოდ კარგად გამოხატავს ევროკავშირის პრაგმატულ ინტერესებს აღმოსავლეთ პარტნიორობის პროექტთან დაკავშირებით, რადგან პოლონური ინიციატივა ევროკავშირს სთავაზობდა არა მხოლოდ უსაფრთხო აღმოსავლეთ სამეზობლოს, არამედ ალტერნატიულ სატრანზიტო კორიდორს ენერგეტიკის საკითხებში. ამის გათვალისწინებით, 2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომის მოგვარებაში ჩართვით, ევროპა, საქართველოს სახელმწიფოებრიობის შენარჩუნებასთან ერთად, უზრუნველდა საკუთარი უსაფრთხოების ალტერნატივებზე.

მეორე მნიშვნელოვანი დეტალი, რაც დოკუმენტშია გაცხადებული, არის ევროკავშირის და რუსეთის ფედერაციის ურთიერთდამოკიდებულება რეგიონულ და გლობალურ საკითხებთან მიმართებით. შესაბამისად, ოფიციალური ბრიუსელი მოუწოდებს მოსკოვს თანამშრომლობისკენ (10, საპრეზიდენტო დასკვნები 2008)

11-12 დეკემბრის საპრეზიდენტო დასკვნები

ევროპული საბჭოს 11-12 დეკემბრის საპრეზიდენტო საბჭოს დასკვნებში, აღმოსავლეთ პარტნიორობა განხილულია „საგარეო ურთიერთობები, ევროპის უსაფრთხოება და თავდაცვის პოლიტიკის“ ქოლგის ქვეშ, აღმოსავლეთ სამეზობლო პოლიტიკის (ENP) ფარგლებში. დოკუმენტში აღნიშნულია, რომ აღმოსავლეთ პარტნიორობა მნიშვნელოვნად გააძლიერებდა ევროკავშირის პოლიტიკას აღმოსავლეთ სამეზობლოს პარტნიორ ქვეყნებში, ხელს შეუწობდა ორმხრივი და მრავალმხრივი თანამშრომლობის ჩარჩოს, გააძლიერებდა აქამდე უკვე არსებულ თანამშრომლობას (შავი ზღვის თანამშრომლობა). პროექტი დაეხმარებოდა პარტნიორ ქვეყნებს რეფორმების პროცესში, სტაბილურობის მიღწევასა და ევროკავშირის სტანდარტებთან დაახლოებაში. საბოლოო ჯამში, ევროპული საბჭო დაეთანხმა

კომისიის წინადადებას და ინიციატივის დამტკიცების თარიღად შეათანხმეს 2009 წლის მარტი, ჩეხეთის პრეზიდენტობის დასაწყისი - პრალის სამიტი (29, საპრეზიდენტო დასკვნები 2009).

აღსანიშნავია, რომ დოკუმენტში მშრალადაა აღნიშნული აღმოსავლეთ პარტნიორობის შესახებ, თუმცა, მნიშვნელოვანი ყურადღება ეთმობა ევროკავშირის ენერგო-ეფექტიანობას და ენერგო-უსაფრთხოების საკითხებს.

19-20 მარტის საპრეზიდენტო დასკვნები

ევროპული საბჭოს 19-20 მარტის საპრეზიდენტო დასკვნებში ნაჩვენებია, რომ ევროპული საბჭო შეთანხმდა აღმოსავლეთ პარტნიორობის დეკლარაციის შექმნაზე. დოკუმენტში საუბარია იმ ძირითად ბენეფიტებზე, რასაც პარტნიორობის ფარგლებში აღმოსავლეთ ევროპის და სამხრეთ კავკასიის ქვეყნები მიიღებდნენ. პროექტის მიზნებზე საუბრისას ხაზგასმულია, რომ აღმოსავლეთ პარტნიორობა ხელს შეუწყობდა სტაბილურობას და კეთილდღეობას ევროკავშირის და მის აღმოსავლეთ მეზობელ ქვეყნებს შორის, რაც შედეგად მოიტანდა ორმხრივ და მრავალმხრივ ხელშეკრულებას ევროკავშირსა და იმ აღმოსავლეთ ქვეყნებს შორის, როგორცაა საქართველო, სომხეთი, აზერბაიჯანი, უკრაინა, მოლდოვა, ბელარუსი. აგრეთვე, პარტნიორობას უნდა დაეჩქარებინა რეფორმები, საკანონმდებლო სფეროს ჰარმონიზაცია და შემდგომ ეკონომიკური ინტეგრაცია.

დასკვნების მიხედვით, ევროკავშირისთვის სტრატეგიული მნიშვნელობა აქვს სტაბილურობის, უკეთესი მმართველობის და ეკონომიკური განვითარების მხარდაჭერას აღმოსავლეთ სამეზობლოში. ევროკომისიასთან 2008 წლის 3 დეკემბრის შეთანხმების შესაბამისად, საბჭო მიესალმა ამბიციური აღმოსავლეთ პარტნიორობის დაარსებას და მიიღო შესაბამისი დეკლარაცია. ლიდერები შეთანხმდნენ, რომ ყველა საჭირო მოსამზადებელი ეტაპი, აღმოსავლეთ პარტნიორობასთან დაკავშირებით, გავლილი უნდა ყოფილიყო 2009 წლის 7 მაისის სამიტამდე.

დეკლარაცია აღმოსავლეთ პარტნიორობის შეთანხმების შესახებ

საერთო დეკლარაცია აღმოსავლეთ პარტნიორობის შესახებ დამტკიცდა პრადის სამიტზე, 2009 წლის 7 მაისს. დოკუმენტის ხელმოწერას ესწრებოდნენ ისეთი აქტორები, როგორებიცაა - ევროპული საბჭოს პრეზიდენტი, ევროკომისიის პრეზიდენტი, ევროკავშირის საბჭოს გენერალური მდივანი და უმაღლესი წარმომადგენელი საერთო საგარეო და უსაფრთხოების საკითხებში, ევროპარლამენტის პრეზიდენტი, ევროკავშირის რეგიონული კომიტეტის წარმომადგენელი, ევროკავშირის ეკონომიკური და სოციალური კომიტეტის წარმომადგენელი, ევროკავშირის 27 წევრი ქვეყანა, აღმოსავლეთ პარტნიორობის ექვსივე ქვეყანა, აგრეთვე, ევროპის საინვესტიციო ბანკი და ევროპის რეკონსტრუქციის და განვითარების ბანკი უმაღლესი წარმომადგენლობით.

აღმოსავლეთ პარტნიორობის დეკლარაცია ჩაშლილია სხვადასხვა ქვე-თემის მიხედვით. პირველი თემატიკა მოიცავს „უფრო ამბიციურ პარტნიორობას ევროკავშირისა და პარტნიორ ქვეყნებს შორის“. ამ სექციაში საუბარია ძირითად მიზნებსა და პარტნიორი ქვეყნების სავარაუდო ბენეფიტებზე. აღნიშნულია, რომ აღმოსავლეთ პარტნიორობა ეფუძნება როგორც დასავლეთ, ასევე აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების საერთო მიზნებს, შეთანხმება დაფუძნებული იქნება საერთაშორისო სამართლის ძირითად პრინციპებსა და ფუნდამენტურ ღირებულებებზე, როგორიცაა დემოკრატია, კანონის უზენაესობა, ადამიანის უფლებების დაცვა, ფუნდამენტური თავისუფლებები, საბაზრო ეკონომიკა, მდგრადი განვითარება და უკეთესი მმართველობა (ფინანსური, რეგიონული განვითარების, სოციალური სექტორის ჩათვლით). ევროკავშირის და პარტნიორი ქვეყნების ურთიერთობა დაეყრდნობა პირობითობის (conditionality) პრინციპს. გაცხადებულია, რომ პარტნიორობის მიზანს წარმოადგენს პოლიტიკური ასოცირება და შემდგომი ეკონომიკური ინტეგრაცია ევროკავშირისა და პარტნიორ ქვეყნებს შორის, რომლის ფარგლებშიც მოხდება პოლიტიკური და სოციო-ეკონომიკური რეფორმების,

სტაბილურობის, უსაფრთხოების, მულტილატერალური თანამშრომლობის ხელშეწყობა. ხელმომწერები იმედოვნებდნენ, რომ პროექტი დამატებით სტიმულს იქონიებდა პარტნიორი ქვეყნების ეკონომიკურ-სოციალურ და რეგიონულ განვითარებაზე. (1- 3)

„უფრო ღრმა ჩართულობა“ წარმოადგენს დოკუმენტი მეორე მნიშვნელოვან თემატიკას, სადაც საუბარია ორმხრივ და მრავალმხრივ თანამშრომლობაზე, პარტნიორი ქვეყნებისთვის ღრმა და ყოვლისმომცველ თავისუფალ სავაჭრო სივრცის შექმნაზე, ღია ბაზარსა და ეკონომიკურ ინტეგრაციაზე; აგრეთვე, ადმინისტრაციული სტანდარტების გაუმჯობესებაზე, ვიზა ლიბერალიზაციის და მოქალაქეების თავისუფალი გადაადგილების მხარდაჭერაზე (4 -7). თემატიკის მე-8 პუნქტი დათმობილია ენერგო-უსაფრთხოების საკითხებზე. აღნიშნულია, რომ თანამშრომლობის ფარგლებში შესაძლებელი იქნებოდა რესურსების გრძელვადიანი, სტაბილური და უსაფრთხო მიწოდება-ტრანზიტი, რომელიც დაეყრდნობოდა უკეთეს რეგულაციებს, ენერგო-ეფექტიანობას და განახლებას ენერჯის წყაროებს. ენერგეტიკული ურთიერთდამოკიდებულება შესაძლებელია თანდართული ყოფილიყო ასოცირების შეთანხმებებს და ორმხრივ ღონისძიებებს. ენერგეტიკული თანამშრომლობა გათვალისწინებული უნდა ყოფილიყო ევროკავშირის სტრატეგიული ენერგეტიკის მიმოხილვასა და თითოეული პარტნიორი ქვეყნის ენერგეტიკის პოლიტიკაში.

„ფოკუსი მულტილატერალურ თანამშრომლობაზე“ - მესამე მნიშვნელოვანი თემატიკა აჩვენებს, თუ როგორ უნდა გააძლიეროს შეთანხმებამ ღია და თავისუფალი დიალოგი როგორც ევროკავშირსა და პარტნიორ წევრებს შორის, ასევე თავად აღმოსავლეთ ევროპის და სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებს შორისაც. დოკუმენტში ასევე განხილულია ექვსივე ქვეყნის სამართლებრივი და ადმინისტრაციული მიახლოების მნიშვნელობა ევროპულ სტანდარტებთან. შეთანხმების მე-10 პუნქტის შესაბამისად

განისაზღვრა პარტნიორი ქვეყნების სახელმწიფოს ლიდერების შეხვედრის პრინციპი ყოველ ორ წელიწადში ერთხელ.

პარტნიორობის ფარგლებში გამოიხატა ოთხი ძირითადი თემატიკური პლატფორმა:

1. დემოკრატია, კარგი მმართველობა და სტაბილურობა;
2. ეკონომიკური ინტეგრაცია და ევროკავშირის დარგობლივ პოლიტიკასთან დაახლოება;
3. ენერგეტიკული უსაფრთხოება;
4. ხალხთაშორისი კონტაქტები.

თითოეულ პლატფორმას გააჩნია შესაბამისი რეალისტური მიზნები და მიმართულებები.

დაფინანსება: დეკლარაციაში განხილულია ერთი-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი - ბიუჯეტის საკითხი. დოკუმენტის შესაბამისად, დაფინანსება განისაზღვრება პარტნიორ ქვეყნებში ინდივიდუალურად. დეკლარაციაში აღნიშნულია, რომ მონაწილეებმა ევროპის საინვესტიციო ბანკის და ევროპის რეკონსტრუქციის და განვითარების ბანკის პრეზიდენტებთან ერთად იმსჯელეს პარტნიორ ქვეყნებში მცირე და საშუალო მეწარმეობის განვითარების სტრატეგიებზე. პრადის სამიტის მონაწილეები შეთანხმდნენ, რომ ევროკავშირის გრანტებისა და ეროვნული თანადაფინანსების გარდა, პარტნიორობის ქვეყნები საჭიროებენ დამატებით ფინანსურ რესურსებს, დონორების და საერთაშორისო ფინანსური ინსტიტუტების მხრიდან. შესაბამისად, ევროპის საინვესტიციო ფონდი და ევროპის რეკონსტრუქციის და განვითარების ბანკი დათანხმდნენ საინვესტიციო პროექტებში მონაწილეობაზე (16-19).

ქვემოთ მოცემულ ცხრილში, იხილეთ აღმოსავლეთ პარტნიორობის, შავი ზღვის თანამშრომლობის და ჩრდილოეთ განზომილებების შესახებ დეტალური ინფორმაცია:

პროექტები:	აღმოსავლეთ პარტნიორობა	შავი ზღვის თანამშრომლობა	ჩრდილოთ განზომილება
ინიცირების პერიოდი:	2008- 2009	2007 – 2008	1999-დან. განახლდა 2006 წელს.
ინიციატორი ქვეყანა	პოლონეთი მხარდამჭერი -შვედეთი	ბულგარეთი რუმინეთი	ევროკავშირი
წვერი ქვეყნები	<ol style="list-style-type: none"> 1. ევროკავშირი 2. უკრაინა 3. მოლდოვა 4. ბელარუსი 5. საქართველო 6. სომხეთი 7. აზერბაიჯანი 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ევროკავშირი 2. უკრაინა 3. მოლდოვა 4. საქართველო 5. სომხეთი 6. აზერბაიჯანი 7. თურქეთი 8. რუსეთი 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ევროკავშირი 2. რუსეთი 3. ნორვეგია 4. ისლანდია
თანამშრომლობის სფეროები:	<ul style="list-style-type: none"> ➤ ეკონომიკა ➤ პოლიტიკა ➤ სამოქალაქო სექტორი ➤ უსაფრთხოება ➤ ხალხთაშორისი კონტაქტები 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ ინტეგრირებული საზღვაო პოლიტიკა ➤ გარემოს დაცვა ➤ ტრანს-სასაზღვრო თანამშრომლობა ➤ დემოკრატია ➤ სამოქალაქო საზოგადოება 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ გარემო (NDEP) ➤ სოციალური ჯანდაცვა (NDPSH) ➤ ტრანსპორტი და ლოჯისტიკა (NDPTL) ➤ კულტურა (NDPC)
მიზანი	<ol style="list-style-type: none"> 1. პარტნიორი ქვეყნების ტრანსფორმაცია; 2. ეკონომიკური განვითარება; 3. უკეთესი მმართველობის ხელშეწყობა. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. თანამშრომლობის გაძლიერება რეგიონში 2. გარემოს, ტრანსპორტის და ენერჯეტიკის სფეროში პარტნიორობა 	<ol style="list-style-type: none"> 1. დიალოგი და პარტნიორობა 2. სტაბილურობის და ეკონომიკური თანამშრომლობის გაძლიერება

პოლონეთის ინტერესები

იმ ფაქტის გათვალისწინებით, რომ პოლონეთის საგარეო მინისტრი - რადოსლავ სიკორსკი აღმოსავლეთ პარტნიორობის ინიციატივის ერთ-ერთ ავტორს წარმოადგენს, საინტერესოა იმისი კვლევა და ანალიზი, თუ როგორ იქნა გამოქვეყნებული „პოლონურ-შვედური წინადადება“ ინიცირების პერიოდში პოლონეთის საგარეო საქმეთა სამინისტროს ოფიციალურ ვებ-გვერდის მიერ. ოფიციალური ტექსტი იწყება იმ მოწოდებით, რომ აუცილებელია ევროპული შეთავაზების უფრო მეტად განმტკიცება ევროკავშირიდან აღმოსავლეთით, ევროპის სამეზობლო პოლიტიკის ფარგლებში. აღმოსავლეთ პარტნიორობა განხილულია ორ ძირითად მიმართულების მიხედვით: ორმხრივი თანამშრომლობის გაღრმავება და მულტილათერალური რეგიონული განვითარება.

ორმხრივი თანამშრომლობის გაღრმავება ჩაშლილია შემდეგნაირად:

- ერთობლივი მუშაობა მიგრაციულ დღის-წესრიგთან დაკავშირებით, მოკლევადიანი და გრძელვადიანი თავისუფალი მიმოსვლის პერსპექტივების შექმნა;
- თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შექმნა, რომელიც შედეგად მოიტანს ღრმა და ყოვლისმომცველ თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმებას ევროკავშირსა და პარტნიორ ქვეყნებს შორის ინდივიდუალურად;
- ევროკავშირის მხარდაჭერა ევროპული სტანდარტების შესაბამისი დარგობრივი რეფორმების გასატარებლად;
- ხალხთაშორისი ურთიერთობების ინტენსიფიკაცია, სტუდენტებისთვის და მკვლევარებისთვის გაცვლითი პროგრამების, სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზებული პლატფორმების და სემინარების შეთავაზების ხარჯზე;

- ევროკავშირის კანონმდებლობის, სტანდარტების და ნორმების შესაბამისი შიდა რეფორმების გატარება;
- ევროკავშირის დახმარების ფონდების სათანადოდ განაწილების უზრუნველყოფა (Ministry of Foreign Affairs of Republic of Poland, 2008).

მულტილატერალური რეგიონული თანამშრომლობა განხილულია შემდეგნაირად:

გეოგრაფიული არეალი მოიცავს ევროკავშირის 27 ქვეყანას, აღმოსავლეთ პარნიოტობის 6 ქვეყანას - უკრაინა, მოლდოვა, აზერბაიჯანი, სომხეთი, საქართველო და ბელარუსია (თანამშრომლობა მოიცავს ტექნიკურ და ექსპერტულ დონეს, განვითარება შედგება შესაბამისი პირობების შემთხვევაში). დოკუმენტში ნახსენებია, რომ ENPI-ს (ევროპის სამეზობლოს და პარტნიორობის ინსტრუმენტი) ფარგლებში არსებული პროექტები შესაძლებელია რუსეთზეც იქნეს გავრცელებული.

თანამშრომლობა დაფუძნებულია მოქნილი თანამონაწილეობის პრინციპზე (ქვეყნების მიერ პროექტებში მონაწილეობა მოხალისეობრივია და დამოკიდებულია თავად ქვეყნების ინტერესებსა და მიზნებზე), არსებული რეგიონული პროექტებისადმი (შავი ზღვის თანამშრომლობა, ჩრდილოეთის განზომილება) დამატებითი მოტივაციის შესაქმნელად.

პროექტი ხელს შეუწყობს არა მხოლოდ ევროკავშირსა და პარტნიორ ქვეყნებს შორის ორმხრივი და მრავალმხრივი ურთიერთობების განვითარებას, არამედ რეგიონული კავშირების გაუმჯობესებას. რაც შეეხება ფინანსებს, რესურსები ხელმისაწვდომი იქნება ისეთი წყაროებიდან როგორებიცაა ENPI, ევროკავშირის წევრი ქვეყნები, ევროპის საინვესტიციო ბანკი (EIB) და EBRD (ევროპის რეკონსტრუქციის და განვითარების ბანკი).

შეთანხმების მიხედვით, ინსტიტუციური სტრუქტურა უნდა იყოს რაც შეიძლება მიზანზე ორიენტირებული და გამჭვირვალე. დაინიშნება სპეციალური

წარმომადგენელი შესაბამის ქვეყნებში, მნიშვნელოვან საკითხებთან მიმართებით ჩატარდება კონფერენციები და მრგვალი მაგიდები.

თანამშრომლობის სფეროები დაიყოფოდა შემდეგნაირად:

- პოლიტიკა და უსაფრთხოება

დემოკრატია, საერთო ღირებულებები, კანონის უზენაესობა, საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკა, სამოქალაქო სერვისი და ადგილობრივი ადმინისტრაცია

- საზღვრები და ტრანს-სასაზღვრო მოძრაობები

მიგრაცია, სავიზო რეჟიმის მოქნილობა, სასაზღვრო ინფრასტრუქტურა

- ეკონომიკა და ფინანსები

სამოქმედო გეგმით გათვალისწინებული რეფორმების განხორციელება, აღმოსავლეთ მეზობლების ეკონომიკური ინტეგრაცია, სავაჭრო ბარიერების გაუქმება ევროკავშირსა და პარტნიორ ქვეყნებს შორის, სატრანსპორტო და ტელეკომუნიკაციის ქსელები, ენერჯეტიკა, ტურიზმი.

- გარემოს დაცვა

გარემოსთვის არამავნე თანამედროვე ტექნოლოგიები, საზოგადოებაში ეკოლოგიური თვითშეგნების ამაღლება.

- სოციალური საკითხები

საგანმანათლებლო პროგრამები, არასამთავრობო ორგანიზაციებს შორის ურთიერთობების განვითარება, ხალხთაშორისი კონტაქტების ინტენსიფიკაცია (Ministry of Foreign Affairs of Republic of Poland, 2008).

აღსანიშნავია, რომ თავდაპირველად, დიქტატორულ ბელარუსს პოლონეთი არც თუ ისე პოზიტიურად აფასებდა და ადრეული წყაროების მიხედვით, მის ექსპერტულ-ტექნიკურ დონეზე მიწვევას გეგმავდა. პოლონეთის პრემიერ მინისტრ -

რადოსლავ სიკორსის მიერ რადიო თავისუფლებასთან მიცემულ ინტერვიუში კარგად ჩანს პოლიტიკოსის ეჭვები ბელარუსთან მიმართებით:

“აღმოსავლეთ პარტნიორობის მიზანია პრაქტიკული ნაბიჯების გადადგმა ევროკავშირთან მიახლოების მიზნით, იმ შემთხვევაში თუ ბელარუსს არ უნდა მსგავსი დაახლოება ევროკავშირთან, მაშინ, ბუნებრივია, რომ პროგრამა მისთვის არ იმუშავებს“.

სიკორსკიმ ასევე განაცხადა, რომ პოლონეთის პრეზიდენტობის პროცესში მთავარ პრიორიტეტს არა მხოლოდ ევროკავშირის შიდა საკითხების გაუმჯობესება: ევროპის ერთიანობის შენარჩუნება, საბაზრო ეკონომიკის გაძლიერება და ევროპული მშპ-ს გაზრდა, არამედ მეზობელი ქვეყნების მიმართ უფრო გულუხვი და ამბიციური წინადადებების შეთავაზება წარმოადგენს (Survincity.com, 2011). პრემიერ მინისტრის მიერ ბელარუსთან მიმართებაში იდენტიფიცირებულ პრობლემებს შორის აღსანიშნავია: სამოქალაქო საზოგადოების უფლებების შელახვა, ტრანს-სასაზღვრო პრობლემები და ყველაზე მთავარი - პრეზიდენტ ლუკაშენკოს ავტორიტარული რეჟიმი სახელმწიფოში (Politco.eu, 2008).

საინტერესოა, რატომ არ გამოკვეთა პოლონურმა მხარემ ევროკავშირისთვის შეთანხმების ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი მიმართულება - ენერგო-უსაფრთხოება.

პოლიტიკური ნიშის დამკვიდრება ევროკავშირში და ახალი ლიდერი აღმოსავლეთ რეგიონში

როგორც ლიტერატურულ მიმოხილვაშია ნახსენები, ევროკავშირი წევრი ქვეყნებისთვის დამახასიათებელია ევროკავშირის სამეზობლო რეგიონებზე პასუხისმგებლობის აღება და ამით საკუთარი მნიშვნელობის გამოკვეთა. მაგალითად, საფრანგეთის ინტერესთა სფეროა ხმელთაშუა ზღვის რეგიონი, რომელიც „ევროკავშირი - ხმელთაშუა ზღვისპირეთის პარტნიორობით“ რეგულირდება.

რუმინეთ-ბულგარეთის მცდელობას აღმოსავლეთ რეგიონზე პასუხისმგებლობის აღებასთან დაკავშირებით წარმოადგენდა - „შავი ზღვის თანამშრომლობის“ ინიციატივა. რაც შეეხება აღმოსავლეთ პარტნიორობის პროექტს, ეს უკანასკნელი პოლონეთისთვის წარმოადგენდა ევროკავშირის შიგნით გარკვეული „ნიშის“ დამკვიდრების შესაძლებლობას.

პოლონეთი არის ტერიტორიულად მოწინავე სახელმწიფო ევროკავშირში, შესაბამისად, ლოგიკურია, რომ მას სურდეს ღირსეული ადგილის მოპოვება ევროპულ დონეზე (ვ. გოგოლაშვილი, პერსონალური კომუნიკაცია, ივნისი 28, 2018). საქართველოს პოლიტიკის ინსტიტუტის დირექტორი, კორნელი კაკაჩია აღნიშნავს, რომ პოლონეთი თავად არის ევროკავშირში სტატუსის მძებნელი სახელმწიფო. ქვეყანა ცდილობს ჩამოყალიბდეს, როგორც სპიკერი აღმოსავლეთ ევროპასთან ურთიერთობის საქმეებში. მას უნდა ჰქონდეს საკუთარი რეგიონი, რომლის ინტერესებსაც წარმოადგენს და რის შესახებაც გერმანია და საფრანგეთი დაეკითხებიან. პოლონეთს უნდა ისეთი იმიჯის შექმნა, რომ იყოს ევროკავშირის დონეზე აღმოსავლეთთან ძირითადი შუამავალი ქვეყანა და წარმოადგენს ლიდერს რეგიონში. მკვლევარი მიიჩნევს, რომ პოლონეთის სტრატეგიულმა ურთიერთობამ აშშ-სთან, გარკვეული გავლენა იქონია მის საქართველოს, უკრაინის და მოლდოვის დამცველად ჩამოყალიბებაში. საბოლოო ჯამში, აღმოსავლეთ ევროპის და სამხრეთ კავკასიის ქვეყნების მხარდაჭერით, პოლონეთს და მასთან ერთად ბალტიისპირეთის ქვეყნებსაც, აქვთ მცდელობები, რომ საკუთარი იდენტობა გამოკვეთონ ევროკავშირის შიგნით (ვ. კაკაჩია, პერსონალური კომუნიკაცია, ივნისი 18, 2018).

ბალტიისპირეთის სახელმწიფოების გარდა, პოლონეთმა მოახერხა ისეთი ძლიერი დასავლეთ ევროპული ქვეყნის მხარდაჭერის მოპოვება - როგორც შედეგითა, შესაბამისად, უფრო მეტად სარწმუნო გახადა მისი ინიციატივის ვალიდურობა.

უსაფრთხოების საკითხი

პოლონეთის ინტერესებზე საუბრისას აუცილებლად უნდა აღინიშნოს უსაფრთხოების პოლიტიკა. მკვლევარი კახა გოგოლაშვილის მიხედვით:

„რუსეთთან მეზობლობა ოფიციალური ვარშავისთვის არის ე.წ. „დამოკლეს მახვილი“. ჩვენ ამაში დავრწმუნდის სულ რაღაც რამდენიმე ხნის წინ, უკრაინაში გაჩაღებული კონფლიქტის შემდეგ, როდესაც პოლონეთმა მოითხოვა ნატოს ქვეყნების დახმარება, მისი უსაფრთხოების უზრუნველყოფისთვის და სამხედრო კონტინგენტი განთავსდა არა მხოლოდ ბალტიისპირეთის ქვეყნებში არამედ პოლონეთშიც“ (კ. გოგოლაშვილი, პერსონალური ინტერვიუ, ივნისი 28, 2018).

აღსანიშნავია, რომ ნატოსთან ინტეგრირების შემდეგ, პოლონეთი უფრო დაცულად გრძნობს თავს რუსეთისგან. გეოპოლიტიკური თვალსაზრისით, აღმოსავლეთ ევროპა პოლონეთისთვის გარკვეულწილად, ბუფერს წარმოადგენს რუსეთთან მიმართებით. რაც უფრო სწრაფად მოხდება ამ ტერიტორიის ტრანსფორმაცია და ექვსივე ქვეყნის დემოკრატიზაცია, უფრო დაცულად იგრძნობს პოლონეთი თავს. ქვეყანა მოიქცევა არა დემოკრატიული სივრცის პერიფერიაზე, არამედ დემოკრატიული სივრცის ცენტრში. ეს უკანასკნელი კი მის უსაფრთხოებას უფრო მეტად უზრუნველყოფს.

„მეტი სივრცე აღმოსავლეთით“

ევროკავშირში ადგილის დამკვიდრებასთან ერთად, აღმოსავლეთ პარტნიორობა პოლონეთს სივრცეს უხსნის აღმოსავლეთ მიმართულებით. რაც უფრო დემოკრატიული, მოწესრიგებული, სტაბილური და გახსნილი იქნება აღმოსავლეთი, მით უფრო მეტი შესაძლებლობა ექნება პოლონურ ბიზნესს, პოლიტიკას და ა.შ. წარმატებული აქტივობებისთვის. შესაბამისად, ევროპულ სივრცეში შემოსული და დემოკრატიული რეგიონში უფრო მარტივი იქნება პოლონეთის პოლიტიკის გატარება. ბუნებრივია, პრო-რუსული ორიენტაციის მქონე ქვეყნებთან, პოლონეთი ვერ

იგრძნობდა თავს კომფორტულად (კ. გოგოლაშვილი, პერსონალური ინტერვიუ, ივნისი 28, 2018)

საერთაშორისო კონკურენციის გათვალისწინებით, პოლონეთს ვერ ექნება ამბიციები ლათინურ ამერიკასა და ხმელთაშუაზღვისპირეთში. ამის სანაცვლოდ, პოლონეთი, როგორც დიდი ქვეყანა, თავის ინტერესებს აღმოსავლეთ ევროპაში ატარებს. მსგავსი ამბიციები გააჩნიათ ბალტიისპირეთის ქვეყნებსაც, თუმცა ისინი ძალიან პატარები არიან იმისთვის, რომ საერთაშორისო ასპარეზზე საკუთარი გავლენის სფეროები მოიზომონ.

ლოგიკურია, რომ აღმოსავლეთ რეგიონში პოლიტიკური გამდიერებით და ეკონომიკური ურთიერთობების განვითარებით, პოლონეთი შეამცრებს რუსეთის გავლენებს. აქედან გამომდინარე, პოლონეთი გამოდის არა მხოლოდ აღმოსავლეთ პარტნიორობის ინიციატორი, არამედ ბენეფიციარიც, რადგან საკუთარი ინტერესებისთვის ევროკავშირის ფინანსურ და ადმინისტრაციულ რესურსს იყენებს.

რატომ შვედეთი და ბალტიისპირეთის ქვეყნები?

პოლონეთთან ერთად, უსაფრთხოების და დემოკრატიზაციის საკითხები უბიძგებს შვედეთს აღმოსავლეთით ჩართულობისკენ. აღსანიშნავია, რომ შვედეთს საკუთარი ინტერესები აქვს ბალტიისპირეთის ქვეყნებში, რომლებიც პირდაპირ ემიჯნებიან აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებს. ასევე, უნდა აღინიშნოს, რომ კალინინგრადის ანკლავი მოქცეულია პოლონეთსა და ლიტვას შორის. შვედეთის მიზანს მისი სამეზობლოს რეგიონული სტაბილურობა წარმოადგენს (კ. გოგოლაშვილი, პერსონალური ინტერვიუ, ივნისი 28, 2018). ამასთანავე, შვედეთი არის ერთ-ერთ ყველაზე წარმატებული ქვეყანას ადამიანის უფლებების, ცხოვრების დონის და ჰუმანური განვითარების მხრივ. შესაბამისად, რაც უფრო ფართო რადიუსში იქნება სტაბილური, დემოკრატიული და მოწესრიგებული სამეზობლო რეგიონი, მით უფრო გარანტირებული ექნება არსებული სტატუს-კვო. შვედეთის განვითარების და

თანამშრომლობის სააგენტო (Sida, n.d.) მილიონობით დოლარს ხარჯავს აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნებში (საქართველო, უკრაინა, მოლდოვა, ბელარუსი) დემოკრატიული ინსტიტუტების და ძლიერი სამოქალაქო საზოგადოების ჩამოსაყალიბებლად. კონკრეტულად საქართველოში, შვედეთის მთავრობას აქვს სამი ძირითადი მიმართულება:

1. ევროკავშირთან ეკონომიკური ინტეგრაციის განვითარება და საბაზრო ეკონომიკის მხარდაჭერა
2. დემოკრატიის გაძლიერება და ადამიანის უფლებები
3. კლიმატი და გარემოს დაცვა

2017 წელს შვედეთის განვითარების და თანამშრომლობის სააგენტომ საქართველოს 12,2 მილიონი დოლარი გამოუყო (sida, n.d).

ევროკავშირის ინტერესები

როგორც სამიტების პრეს-რელიზებსა და ევროკავშირის აღმოსავლეთ პარტნიორობის პრალის სამიტის დეკლარაციაში ვკითხულობთ, ევროკავშირის ერთ-ერთ ძირითად ინტერესს აღმოსავლეთ პარტნიორობის მიმართ წარმოადგენს: როგორც პარტნიორი ქვეყნების ტრანსფორმაცია, დემოკრატიული ინსტიტუტების განვითარება, ეკონომიკური და სამოქალაქო სექტორის გაუმჯობესება, უკეთესი მმართველობის ჩამოყალიბება, ასევე ენერგო-უსაფრთხოება და ხალხთაშორისი ურთიერთობები (European Council, 2018)

აღსანიშნავია, რომ ენერგეტიკა წარმოადგენს ერთ-ერთ ძირითად გამოწვევას როგორც შიდა, ასევე საგარეო პოლიტიკურ საკითხებში არა მხოლოდ ევროკავშირში, არამედ სხვა ქვეყნებშიც. განსაკუთრებით კი რუსეთში (Peters, Rood and Gromadzki 2009, p. 17). შემთხვევით არაა, რომ ენერგეტიკის საკითხები აღნიშნულია არა მხოლოდ დეკლარაციაში, არამედ საკმაოდ დიდი ნაწილი ეთმობა ასოცირების ხელშეკრულებაშიც და მოიცავს ორმხრივ ენერგო-ურთიერთდამოკიდებულებას.

აღსანიშნავია ისიც, რომ აღმოსავლეთ პარტნიორობის რეგიონი საკმაოდ ჰეტეროგენული წევრებისგან შედგება. ენერგეტიკული თვალსაზრისით გამოიკვეთება ორი სუბ-რეგიონი:

1. უკრაინა, ბელარუსი და მცირედ დონეზე მოლდოვა - რუსული გაზის სატრანზიტო ქვეყნები;
2. აზერბაიჯანი - საქართველო - კასპიის ზღვის გაზის და ნავთობის რესურსების მომპოვებელი - სატრანზიტო ქვეყნები, რომელიც ძალიან მნიშვნელოვანია ევროკავშირისთვის

უნდა ვაღიაროთ, რომ ენერგეტიკული თვალსაზრისით, სომხეთი იზოლირებულია და შედარებით ნაკლებად არის გამოხატული მის მიმართ ინტერესი (Peters, Rood and Gromadzki 2009, p. 17-18).

ენერგეტიკის გარდა, მნიშვნელოვან პრიორიტეტს წარმოადგენს უსაფრთხოების საკითხი. აღმოსავლეთ პარტნიორობის პროექტის გეგმის მიხედვით, რუსეთი შეიძლება დაპატიჟებული ყოფილიყო ადგილობრივ ინიციატივებზე ორმხრივი თანამშრომლობისთვის; მაგ, კალინინგრადის ანკლავი (euobserver, 2008).

მიუხედავად იმისა, რომ აღმოსავლეთ-პარტნიორობის ინიციატივის პროექტზე მუშაობისას გამოიკვეთა სურვილი რუსეთის ფედერაციის ჩართვასთან დაკავშირებით, რეალურად არ მოიძებნება ემპირიული მტკიცებულებები იმასთან დაკავშირებით, რომ ევროკავშირს სერიოზული განზრახვები ჰქონდა რუსეთთან მიმართებით (ა. მაკარიჩევი, პერსონალური კომუნიკაცია, ივნისი). თუმცა, ევროკავშირმა მაინც გამოხადა ინტერესი კალინინგრადთან დაკავშირებით და სურდა ეჩვენებინა პოლონეთი-ლიტვის მეზობლად მცხოვრები რუსებისთვის, რომ დასავლეთი მტერი არ არის. აღსანიშნავია, რომ კალინინგრადი არის დიდი საფრთხის მატარებელი, მაღალი შეიარაღების მქონე ანკლავი, რომელსაც რუსეთი სამხედრო პლაცდარმად იყენებს (independent, 2016). კალინინგრადის მაცხოვრებლებზე ცნობიერების ამაღლებას, ხალხთაშორისი კონტაქტების გაუმჯობესებას,

შესაძლებელია, რომ რუსეთის მოსახლეობის უფრო ფართო წრეებზე მოეხდინა შეხედულებების კორექტირება დასავლეთთან დაკავშირებით. აქედან გამომდინარე, შესაძლებელი იქნებოდა მომავალში ტრანს-სასაზღვრო თანამშრომლობაზე საუბარი (კ. გოგოლაშვილი, პერსონალური კომუნიკაცია. ივნისი 28, 2018).

მნიშველოვანია აღინიშნოს, რომ თავდაპირველად, ევროკავშირმა რუსეთის ჩართვა აღმოსავლეთ სამეზობლოს პოლიტიკის ფარგლებში სცადა, რაზეც, საბოლოოდ უარი მიიღო. ამის მიზეზი კი მდგომარეობს იმაში, რომ რუსეთს უნდოდა აღქმულიყო არა ჩვეულებრივ აღმოსავლელ მეზობლად, არამედ სტრატეგიულ პარტნიორად (ა. მაკარიჩევი, პერსონალური კომუნიკაცია, ივნისი 16, 2018). შესაბამისად, ხელი მოეწერა შედარებით მცირე, თუმცა მაინც სტრატეგიული მნიშვნელობის მქონე „ოთხი საერთო სივრცის შესახებ შეთანხმებას (Four Common Spaces - საერთო თანამშრომლობის სივრცე ოთხ სფეროში: ეკონომიკა; თავისუფლება, უსაფრთხოება და სამართალი; საგარეო უსაფრთხოება; კვლევა, განათლება და კულტურა (European Commission Press Release Database, 2005). მაკარიჩევის აზრით, რუსეთის ფედერაციას დღემდე აქვს გავლენის შენარჩუნების პრეტენზიები აღმოსავლეთ პარტნიორობის წევრი ქვეყნების მიმართ და დაადასტურა, რომ რუსეთის ფედერაციას უფრო თავდაცვითი პოზიცია უჭირავს საკუთარი გავლენის სფეროებთან მიმართებით, ვიდრე თავდასხმითი (ა. მაკარიჩევი, პერსონალური კომუნიკაცია, ივნისი 16, 2018).

რუსეთის პოზიცია

2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომის შემდეგ, აღმოსავლეთ პარტნიორობა წარმოადგენდა ბრიუსელის პოლიტიკურ პასუხს რუსეთის ფედერაციისთვის. ევროპელმა პოლიტიკოსებმა პროექტში პოლონეთის წამყვან როლს მხარი დაუჭირეს, რადგან იმდროინდელი პოლონეთის ხისტი პოზიცია რუსეთთან მიმართებით, საკმაოდ რელევანტური და შესამჩნევი იყო. აღმოსავლეთ პარტნიორობის მიმართ

ევროპული ინტერესის გაზრდის ფაქტორებს ასევე წარმოადგენს უკრაინის 2009 წლის გაზის კრიზისი და ბელარუსის ტერიტორიაზე აღნიშნული ენერგორესურსების ტრანსპორტირების საფრთხე.

აღსანიშნავია, რომ რუსეთს სპეციალური სტატუსი აქვს ENPI-ში (ევროპული სამეზობლოს და პარტნიორობის ინსტრუმენტი), რადგან ევროკავშირის რუსეთთან ურთიერთობა არა აღმოსავლეთ სამეზობლო პოლიტიკის, არამედ ოთხი „საერთო სივრცის“ შესახებ შეთანხმების საფუძველზე ხდება. ამასთანავე, რუსეთი ENI-ს (ევროპული სამეზობლო ინსტრუმენტი) მხოლოდ იმ რეგიონული თუ ტრანსსასაზღვრო თანამშრომლობის პროგრამებში მონაწილეობს, რომლის თანადაფინანსებასაც თავად ახდენს. ორმხრივი თანამშრომლობა რუსეთთან ხდება ახალი პარტნიორობის ინსტრუმენტის მიერ (EU neighbours, 2017).

რუსეთ-ევროკავშირის ურთიერთობების განხილვისას მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ პუტინს თავიდანვე არ ჰქონია ხისტი პოლიტიკა ევროკავშირთან მიმართებით. ოფიციალურ მოსკოვში იყო იმის მოლოდინი, რომ მოხდებოდა რუსეთის ჰეგემონური პოლიტიკის ლეგიტიმაცია პოსტ-საბჭოთა სივრცეში. შესაბამისად, ევროკავშირი რუსეთს განსაკუთრებული პარტნიორის სტატუსს შესთავაზებდა (მაგ, შეეძლებოდა დაებლოკა ისეთი ქვეყნების საკითხი, როგორცაა უკრაინა და საქართველო) და იქნებოდა მთელი პოსტ-საბჭოთა სივრცის წარმომადგენელი. ზემოხსენებული მოლოდინების მიხედვით, რუსეთი ელოდებოდა სტრატეგიულ საკითხებზე ფორმალური ვეტოს უფლების მინიჭებას, რის გათვალისწინებითაც რუსეთს ექნებოდა აღმოსავლეთ ევროპაზე ბერკეტი და შეინარჩუნებდა ძველ გავლენებს. რადგან მსგავსი ნაბიჯები ევროკავშირიდან არ წამოვიდა, რეგიონში სხვა ქვეყნების ლიდერობის პერსპექტივამ რუსეთის პრეზიდენტის გაღიზიანება გამოიწვია (ვ. კაკაჩია, პერსონალური კომუნიკაცია, ივნისი 18, 2018).

საინტერესოა, თავად პუტინის მოსაზრება და შეხედულებები აღმოსავლეთ პარტნიორობასთან დაკავშირებით. ერთ-ერთ ინტერვიუში რუსეთის პრეზიდენტი აცხადებს:

„თავდაპირველად, რუსეთს ჰქონდა საკმაოდ პოზიტიური რეაქცია აღმოსავლეთ პარტნიორობასთან დაკავშირებით, რადგან ჩვენი ქვეყანას გააჩნია საუკუნოვანი კავშირები აღმოსავლეთ-ევროპის ქვეყნებთან, მათ შორის ეკონომიკის დარგში. თუმცა, შემდგომში, ევროკავშირმა უკრაინას ასოცირების ხელშეკრულება შესთავაზა და არ გაითვალისწინა რუსეთის არგუმენტები იმასთან დაკავშირებით, რომ ეს შეუთავსებელი იქნებოდა უკრაინისთვის დსთ-ს ფარგლებში მინიჭებულ თავისუფალ სავაჭრო ზონასთან. ჩვენ ევროკავშირთან 17-წლიანი მოლაპარაკებები გვაქვს მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციაში გაწევრიანების პირობებთან დაკავშირებით, ისინი კი ასე მარტივად შეეცადნენ რუსეთის ფედერაციის სავაჭრო ტერიტორიაზე შემოსვლას. განა ასე უნდა ხდებოდეს მნიშვნელოვანი საკითხების გადაჭრა? ჩვენ მხოლოდ საკუთარ ინტერესებს ვიცავთ“ (news.tut.by, 2015).

პუტინის კომენტარიდან მარტივად იზიფრება, რომ (1) მისი პოლიტიკა ეროვნულ ინტერესებს ეფუძნება და (2) მას ყველანაირად ექნება მცდელობები აღმოსავლეთ ევროპის რეგიონში საკუთარი გავლენები შეინარჩუნოს. აღსანიშნავია, რომ უკრაინამ დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობა ოფიციალურად სულ რამდენიმე თვის წინ, 2018 წლის 19 მაისს დატოვა.

რუსული მედიის მიხედვით, პარტნიორობის ფორმატში ყურადღება გამახილებულია მეორეხარისხოვან საკითხებზე. თუმცა, თანამშრომლობის თემებთან ერთად, მაინც იკვეთება მნიშვნელოვანი და აქტუალური საკითხები: სოციალურ-პოლიტიკური მდგომარეობის და ეკონომიკური მაჩვენებლების მონიტორინგი, აგრეთვე, შუამავლობა დნესტრისპირეთის, ყარაბაღის, აფხაზეთის და სამხრეთ ოსეთის კონფლიქტებში (foreignpolicy.ru, 2014). განსაკუთრებული ყურადღება ქვეყნებში არასამთავრობო ორგანიზაციების მუშაობას და სამოქალაქო საზოგადოების

სხვა ინსტიტუტების განვითარებას ეთმობა. რუსული პერსპექტივიდან, აღმოსავლეთ პარტნიორობა, წარმოადგენს ევროპის პოლიტიკური გავლენის სფეროს გაფართოებას აღმოსავლეთით, რუსეთის პოზიციების შემცირების ხარჯზე (foreignpolicy.ru, 2014).

აღსანიშნავია, რომ ევროკავშირის ოფიციალურ გვერდზე, რამდენიმე თვის წინ დაიდო სტატია „მითები აღმოსავლეთ პარტნიორობასთან დაკავშირებით“ სადაც განეიტრალებულია ის ეჭვები, რომ აღმოსავლეთ პარტნიორობა არის რუსეთის წინააღმდეგ შექმნილი პროვოკაცია, ან დესტაბილიზაციისკენ თუ რეჟიმის ცვლილებისკენ მიმართული ინიციატივა, რისი შიშებიც რუსეთის ფედერაციას დღემდე გააჩნია (European External Action Service, n.d).

ჩნდება ლოგიკური კითხვა, რატომ შეიქმნა იმისი საჭიროება რომ აღმოსავლეთ პარტნიორობის მე-5 ოფიციალურ სამიტის შემდეგაც კი ყურადღება გამახვილდეს რუსეთის შიშებზე? ხომ არ აძლიერებს ეს უკანასკნელი იმ მოსაზრებას რომ რუსეთს არა მხოლოდ 2008-2009 წლებში, არამედ დღემდე გააჩნია საფუძვლიანი შიში, რომ აღმოსავლეთ ევროპის და სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებზე საკუთარ ზეგავლენას დაკარგავს, რაც რუსეთისთვის არსებული რეჟიმის ცვლილების პირველი ნაბიჯები იქნება. თუ ოფიციალური ბრიუსელისთვის პარტნიორობის ფორმატი რეგიონის ექვს ქვეყანასა და ევროკავშირს შორის ორმხრივად სარგებლიან და კონსტრუქციულ პლატფორმას წარმოადგენს, ეს ყოველივე საკმაოდ შემაშფოთებელია ოფიციალური მოსკოვში. შესაბამისად, მოსკოვის მიერ აღმოსავლეთ პარტნიორობა აღიქმება რეგიონზე საკუთარი გავლენების დაკარგვის საფრთხედ. სწორედ ამიტომაც, რუსეთი ხშირად საუბრობს საკუთარ გავლენებზე ბელარუსზე, უკრაინასა და სომხეთზე. ევროკავშირისგან განსხვავებით, რუსეთისთვის რთულია იმისი დაშვებაც კი, რომ მისი გავლენის ქვეშ მყოფი ქვეყანა ალტერნატიულ პარტნიორობაში შევიდეს სხვა ძლიერ ინსტიტუციასთან. ცხადია ეს უკანასკნელი რუსეთს და საკუთარი გავლენის შემცირებად მიაჩნია.

რუსულ მედიაში აქტიურად იმეორებენ ჟურნალისტები იმას, რომ აღმოსავლეთ პარტნიორობა წარმოადგენს აშშ-ს და ევროკავშირის საპასუხო რეაქციას 2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომთან მიმართებით (warandpeace.ru, 2009). წინმსწრებ ფაქტორებად ასევე განხილულია 2008 წლის 12-14 მაისს ლიტვის მიერ რუსეთსა და ევროკავშირს შორის მოლაპარაკებებზე ვეტოს მოხსნა, 3 დეკემბერს პოლონეთის და შვედეთის მიერ აღმოსავლეთ პარტნიორობის გეგმის გამოქვეყნება, 12 დეკემბერს - ბრიუსელის სამიტზე ევროკავშირის მიერ დამტკიცება. რუსული მედიისთვის, არსებული პროგრამის გამოქვეყნებიდან ცხადი გახდა, რომ ინიციატივა რუსეთის შესაკავებლად შიყო ექმნილი, რათა შეეზღუდა მისი გავლენის სფეროები პოსტ-საბჭოთა რეგიონში. არა მხოლოდ ინიცირების დამტკიცების დროს, არამედ დღემდე აქვს რუსეთს ეჭვები, აღმოსავლეთ პარტნიორობასთან დაკავშირებით. ამის ცხადი მაგალითია რუსეთის საგარეო საქმეთა მინისტრის, სერგეი ლავროვის განცხადება, სადაც ამბობს, რომ „ევროკავშირს აღმოსავლეთ პარტნიორობის ანტი-რუსული მიზნებისთვის გამოყენება უნდა“ (mir24.tv, 2017)

რუსეთის პოლიტიკის შესაფასებლად, მნიშვნელოვანია განვიხილოთ, აღმოსავლეთ პარტნიორობის ინიციატივის დეკლარაციის დამტკიცების პერიოდში - 2009 წელს შემუშავებული „რუსეთის ფედერაციის ეროვნული უსაფრთხოების სტრატეგია 2020 წლამდე“. როგორც არ უნდა გასაკვირი იყოს, სტრატეგიის მე-16 პუნქტში ევროკავშირი პოზიტიურ კონტექსტშია მოხსენიებული და ნაჩვენებია რუსეთის ფედერაციის მზადყოფნა საერთო ეკონომიკური, შიდა თუ საგარეო უსაფრთხოების, განათლების, მეცნიერების თუ კულტურის სფეროს საკითხებში თანამშრომლობასთან დაკავშირებით (16).

თუმცა, 2015 წელს რუსეთის ფედერაციის ეროვნული უსაფრთხოების სტრატეგია განახლდა, სადაც სრულიად განსხვავებულად წარმოჩინდა ქვეყნის დამოკიდებულება დასავლეთის მიმართ. დასავლეთის ჩართულობა ევრაზიის რეგიონში შეფასებულია, როგორც ინტეგრაციული პროცესების საწინააღმდეგო

პოზიცია, რომელიც ნეგატიურ გავლენას ახდენს რუსეთის ეროვნულ ინტერესებზე. კრიტიკულად არის შეფასებული აშშ-ს და ევროკავშირის მხარდაჭერა უკრაინაში ანტიკონსტიტუციური სახელმწიფო გადატრიალების მიმართ, რამაც გამოიწვია აზრთა სხვადასხვაობა უკრაინის მოსახლეობაში და წარმოქმნა შეიარაღებული კონფლიქტი. ამასთანავე, ნათქვამია, რომ უკრაინაში რადიკალურად მემარჯვენე ნაციონალისტური იდეოლოგიის მხარდაჭერა, რომელიც მიზანსაც წარმოადგენს უკრაინულ მოსახლეობაში რუსეთის მტრის ხატად წარმოჩენა, ღრმა სოციალურ-ეკონომიკურ კრიზისს გამოიწვევს უკრაინაში. ეს ყოველივე არასტაბილურობას შეიტანს არა მხოლოდ ევროპაში, არამედ რუსეთის საზღვრებზეც (17).

სრულიად ლოგიკურია, განვიხილოთ აღმოსავლეთ პარტნიორობა, როგორც სტრატეგიული მეტოქეობა პოლონეთ-რუსეთს შორის. უფრო მეტად ამბიციური შეთანხმების და მიმზიდველი პირობების საფუძველზე, პოლონეთი იჭრება რუსეთის გავლენის სფეროებში, რადგან სურს პასუხისმგებლობის აღება აღმოსავლეთ ევროპის და სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებზე და აქვს პრეტენზია გახდეს მთავარი სპიკერი აღმოსავლეთთან ურთიერთობის საკითხებში ევროკავშირის ფარგლებში (კ. კაკაჩია, პერსონალური კომუნიკაცია, ივნისი 18, 2018)

რუსეთმა აღმოსავლეთ პარტნიორობა მიიღო, როგორც გეოპოლიტიკური გამოწვევა, რადგან ის ზუსტად ამ ქვეყნებს მოიაზრებს საკუთარი გავლენის სფეროდ. ევროკავშირი კი წარმოადგენს რუსეთის ალტერნატივას აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებისთვის, რომელიც უფრო მიმზიდველია საკუთარი რბილი ძალით და ბენეფიტებით

ფაქტებზე დაყრდნობით იკვეთება, რომ რუსეთს არ სურს არც ერთი ალტერნატიული გაერთიანება, რომელი მიიზიდავს პოსტ-საბჭოთა ქვეყნებს, რომელიც რუსეთს საკუთარ გავლენის სფეროდ მიაჩნია. აქედან გამომდინარე, ბუნებრივია, ეჭვის თვალთ უყურებს და ცდილობს სახელმწიფოები არ იყვნენ დაკავშირებული სხვა ალტერნატიულ გეოპოლიტიკურ მოდელებთან.

რუსეთი, როგორც დეზინფორმაციის წყარო

როგორც ზემოთ აღინიშნა, აღმოსავლეთ პარტნიორობა სამიზნე ქვეყნებისთვის საკმაოდ მიმზიდველ პროექტს წარმოადგენს. არსებული მიმზიდველობის გასანეიტრალებლად, რუსეთის მაქსიმალურად იყენებს კარგად ნაცად დეზინფორმაციის გავრცელების მეთოდს. ევროკავშირის იმიჯის შელახვის და რუსეთის მნიშვნელობის გამოკვეთით, გარკვეულწილად მოქმედებს კიდევ საზოგადოების გარკვეულ ნაწილზე. ზემოხსენებულის გათვალისწინებით, ევროკავშირის ადმინისტრაციაში შექმნილია სპეციალური ჯგუფი (Stratcom East), რომელიც რუსული დეზინფორმაციას იკვლევს. კვლევის ფარგლებში შევხვდი სტრატკოლის ერთ-ერთ მკვლევარ - ანელი აპონენს, რომელმაც ისაუბრა რუსული პროპაგანდის მეთოდებზე. აღსანიშნავია, აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნებიდან, რუსეთის ფოკუსი ყველაზე მეტად უკრაინაზე არის გაკეთებული.

მკვლევრის მიხედვით, გამოიკვეთება რუსული პროპაგანდის შემდეგი მიმართულებები:

- რუსეთი, როგორც უკრაინის მხსნელი

რუსული პერსპექტივიდან, დასავლეთმა უკრაინა გახადა ხელოვნული სახელმწიფო, ხოლო ქვეყანას ფაშისტები მართავენ. უკრაინელები და რუსები მონათესავე ერები არიან. ყირიმის მოსახლეობამ, რეფერენდუმის სახით, თავად აირჩია რუსეთი, ხოლო რუსეთმა გადაარჩინა ყირიმი გენოციდისგან (euvsdisinfo.eu, 2018).

- ევროკავშირი, როგორც ტრადიციების მტერი

მეორე მნიშვნელოვანი ფაქტორია - დეზინფორმაცია ევროკავშირის ღირებულებებთან დაკავშირებით. რუსეთის ლობირებს, რომ ევროკავშირი მორალურად მიუღებელია, მათთან დაახლოება გამოიწვევს სექსუალური უმცირესობების გაძლიერებას და გეი-ქორწინებების დაკანონებას პარტნიორ

სახელმწიფოებში. ამასთანავე, ევროკავშირი შელახავს ქვეყნების წეს-ჩვეულებებს და ტრადიციებს (euvsdisinfo.eu, 2018).

- რუსეთი, როგორც მართლმადიდებელი მოკავშირე და ტერორიზმთან მებრძოლი ქვეყანა

უკრაინასა და საქართველოში რუსეთი ცდილობს მართლმადიდებლობის გამოყენებას ქვეყნების პოლიტიკური ორიენტაციის შემობრუნების მიზნით. ამასთანავე, რუსეთი ცდილობს წარმოჩინდეს, როგორც ტერორიზმთან მებრძოლი და რეგიონის დამცველი აქტორი. რუსეთი უკრაინა- ბელარუსის შემთხვევაში აღნიშნავს, რომ ევროკავშირთან დაახლოება და რუსულ ბაზარზე თავისუფალი მიმოსვლა, ეკონომიკურად ძალიან დააზარალებს სახელმწიფოებს (ა. ჰაჰონელი, პერსონალური კომუნიკაცია, ივლისი 2, 2018)

აღმოსავლეთ პარტნიორობის წევრი ქვეყნების გამოწვევები

აღმოსავლეთ პარტნიორობის ფარგლებში ევროკავშირთან რეგიონული თანამშრომლობის საკითხების შემაფერხებელ ფაქტორებს წარმოადგენს სამი ძირითადი მიმართულება:

1. ლოკალური კონფლიქტები მაგ, ყარაბაღის კონფლიქტი სომხეთსა და აზერბაიჯანს შორის.
2. რეგიონის „მესამე პირების“ ჩართულობა ინიციატივაში, მაგ, რუსეთის და თურქეთის, როგორც რეგიონული ლიდერების ინტერესები
3. მრავალმხრივთან შედარებით, ორმხრივ შეთანხმებებზე კონცენტრირება და არასწორი მოლოდინები ევროკავშირის წევრობასთან დაკავშირებით (Peters, Rood & Gromadzki 2009, p. 11-12).

საქართველო, რეალურად დგას სამივე გამოწვევის წინაშე.

უპირველეს ყოვლისა - ქვეყანას აქვს ორი მიმდინარე ლოკალური კონფლიქტი და სადაო ტერიტორიები რუსეთთან - აფხაზეთის და სამხრეთ ოსეთის სახით. მეორეც, დასავლური ფონდების და არასამთავრობო ორგანიზაციების დიდი შრომის მიუხედავად, საქართველოში მაინდ შესამჩნევია რუსეთის რბილი ძალა (პრო-რუსულად განწყობილი აქტივისტები და პოლიტიკოვები). პოტენციურ ბერკეტებს კი წარმოადგენს შემდეგი:

- აფხაზეთის და სამხრეთ ოსეთის სადაო ტერიტორიები;
- საქართველოში ეკლესიის დიდი როლი (რასაც Freedom House-ს და IRI-ს კვლევები აზუსტებენ) და ქართულ-რუსული ავტოკეფალური ეკლესიების ერთმანეთთან სიახლოვე;
- პრო-რუსულად განწყობილი ორგანიზაციები, აქტივისტები, სოციალური ჯგუფები და პოლიტიკოსებიც კი.
- პრო-ევრაზიული განწყობების მქონე ჯგუფები (Makarychev, PONARS Eurasia 2016);

ევროკავშირთან დაახლოებასთან დაკავშირებით არსებული წარმატების შესაბამისად (ასოცირების შეთანხმების ხელმოწერა, ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი ვაჭრობის სივრცის შესახებ შეთანხმების ხელმოწერა, ვიზა-ლიბერალიზაცია), ქართულ მედია სივრცეში ხშირად ისმის ისეთი პოზიტიური შინაარსის გამონათქვამები, როგორცაა „საქართველო აუცილებლად გახდება ევროკავშირის წევრი,“ და ა.შ. სამწუხაროდ, ქართველი პოლიტიკოსები ან არასათანადოდ იცნობენ ევროკავშირის ბიუროკრატias, ან მეტისმეტი ოპტიმიზმი გააჩნიათ პოლიტიკური განცხადებების გაკეთებისას. ნებისმიერ შემთხვევაში, სიფრთხილეა საჭირო, რადგან არასწორმა მოლოდინებმა შეიძლება საპირისპირო შედეგი მოიტანოს.

კონსტრუქციული გაურკვევლობა (Constructive ambiguity)

აღმოსავლეთ პარტნიორობასთან დაკავშირებით, აღსანიშნავია კონსტრუქციული გაურკვევლობის პოლიტიკა თავად ევროკავშირის მხრიდან. ოფიციალურ ბრიუსელში არ აქვთ საბოლოო პასუხი იმაზე, თუ როგორ უნდა განვითარდეს აღმოსავლეთ პარტნიორობა. როგორ მოხდება ექვსივე ქვეყნის მხარდაჭერის პროცესი თანაბრად, მაშინ, როდესაც საქართველოს, უკრაინას და მოლდოვას უკვე სტრატეგიულად მნიშვნელოვან ხელშეკრულებებზე ხელი მოწერილი აქვს, ხოლო დანარჩენ წევრებს - არა. ევროკავშირის სამეზობლო და გაფართოების მოლაპარაკებებში აღმოსავლეთ სამეზობლოს დირექტორის, ლოურენს მერედიტის მიხედვით, ოფიციალური ბრიუსელისთვის პარტნიორობის ექვსივე წევრი მნიშვნელოვანია. შესაბამისად, ვარაუდი იმასთან დაკავშირებით, რომ პარტნიორობა შეიძლება ორად გაიყოს - სიმართლეს არ შეესაბამება (ლ. მერედიტი, პერსონალური კომუნიკაცია, ივლისი 2, 2018). პარტნიორობის არსებული ფორმით გაგრძელების მნიშვნელობაზე ისაუბრა მონიკა ბუკუნეჩიუმ, რომელიც აღმოსავლეთ პარტნიორობის დეკლარაციის ხელმოწერიდან დღემდე მუშაობს პროექტზე და წარმოადგენს სამოქალაქო საზოგადოების გაძლიერების სამუშაო ჯგუფის ლიდერს. მისი აზრით, ევროკავშირის თავდაპირველი მიზანი იყო ექვსივე ქვეყანასთან ასოცირების ხელშეკრულებით დაახლოება. „ჯერ-ჯერობით მივალწიეთ სამ ქვეყანასთან ასოცირების ხელშეკრულებას, თუმცა ეს იმას არ ნიშნავს რომ ევროკავშირი დანარჩენ ქვეყნებთან მიმართებაში დანებებას აპირებს“ (მ. ბუკუნეჩიუ, პერსონალური კომუნიკაცია, ივლისი 3, 2018).

მიუხედავად ზემოხსენებულისა, ამკარაა რომ ევროკავშირს აღმოსავლეთ პარტნიორობაზე ბევრად პრიორიტეტული საკითხები აქვს დღის წესრიგში. სამხრეთ კავკასიის უსაფრთხოების ფორუმზე, საერთაშორისო დონის ექსპერტებმა, სხვადასხვა თემატურ მიმართულებებთან ერთად განიხილეს „ევროკავშირის უსაფრთხოების ქოლგა და აღმოსავლეთ პარტნიორობის მომავალი“. სესიის ერთ-ერთი მომხსენებლის,

ამანდა პაულის (ევროპული პოლიტიკის ცენტრის მთავარი ანალიტიკოსი, ბრიუსელი) მიხედვით, ევროკავშირისთვის აღმოსავლეთ სამეზობლოს ცხადია დიდი მნიშვნელობა გააჩნია, თუმცა, უფრო მეტად პრიორიტეტული საკუთარი შიდა პოლიტიკური პრობლემების (მიგრაცია, უსაფრთხოება, ბრექსითი, საბერძნეთის კრიზისი და ა.შ.) და საგარეო უსაფრთხოების საკითხების მოგვარება წარმოადგენს (სამხრეთ კავკასიის უსაფრთხოების ფორუმი, 16 მაისი, 2018)

მეორე მხრივ, პრობლემა თავად აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნებიდანაც მოდის. რეგიონში ქვეყნების რანჟირება ხდება მაღალი ავტორიტარულიდან (ბელარუსი, აზერბაიჯანი), შედარებით პლურალისტურისკენ (საქართველო, სომხეთი, შესაძლებელი ითქვას მოლდოვა და უკრაინაც). სხვაობა შესამჩნევია ეკონომიკური თვალსაზრისითაც, მაგალითად, რესურსებით მდიდარი აზერბაიჯანი და დაბალი შემოსავლის მქონე საქართველო, სომხეთი და მოლდოვა (Zagorski 2011, p. 44). აღსანიშნავია, რომ ბელარუსი და სომხეთი ჯერ კიდევ არიან ევრაზიის კავშირის წევრი ქვეყნები. ამ მხრივ, ევროკავშირი - სომხეთს შორის არსებული ბილატერალური შეთანხმების ხელმოწერით, ერევანი ორმაგ თამაშს თამაშობს. ორმხრივი ეკონომიკური ინტერესები აზერბაიჯანთან გასაგებია, თუმცა, მეორე მხრივ, აშკარაა ქვეყანაში დემოკრატიული ინსტიტუტების და სამოქალაქო საზოგადოების მიმართულებით პრობლემები.

თეორიულ ჭრილში განხილვა

ქეისის თეორიულ ჭრილში განხილვამდე მნიშვნელოვანია გავიაზროთ რუსეთსა და დასავლეთს შორის ისტორიული გეოპოლიტიკური მეტოქეობა. რუსეთის ინტერესთა სფეროს ჯერ კიდევ წარმოადგენს პოსტ-საბჭოთა ქვეყნები, რომელზეც საკუთარი გავლენის სფეროების მაქსიმიზაციას ცდილობს (პოლიტიკურ დონეზე საგრძნობლად შესამჩნევი ბელარუსსა და სომხეთში). ენერგო-რესურსები წყალობით რუსეთს ჯერ კიდევ აქვს გავლენები ევროკავშირის ქვეყნებზე, რადგან წარმოადგენს

ნავთობის, გაზის და მყარი საწვავის მთავარ მიმწოდებელ ქვეყანას. როგორც ზემოთ აღნიშნა, 2016 წლის სტატისტიკური მონაცემების მიხედვით, ევროკავშირის მიერ იმპორტირებული ნავთობის 32%, ბუნებრივი გაზის 40% და მყარი საწვავის (უმეტესად ნახშირი) 30%, სწორედ რუსეთზე მოდის (European Union, 2018). აღმოსავლეთ პარტნიორობა ევროპას სთავაზობს ენერგო-რესურსების ალტერნატივას, ხოლო აღმოსავლეთ ევროპას - გაძლიერებულ ინსტიტუტებს. შესაბამისად, რუსეთი ნეგატიურად არის განწყობილი აღმოსავლეთ პარტნიორობის პროექტის მიმართ, რომლის ფარგლებშიც საფრთხე ემუქრება მისი სტატუს-კვოს. აქედან გამომდინარე, რუსეთისთვის მიუღებელია საკუთარი გავლენების დათმობა დასავლეთ ევროპის, ასევე ევროპის აღმოსავლეთ პოსტ-საბჭოთა რეგიონში.

აღსანიშნავია ისიც, რომ პოლონეთის გააქტიურებული და გაზრდილი როლი აღმოსავლეთ ევროპაზე, ქვეყნის ისტორიული მეხსიერების სტიმულირებას ახდენს. ცხადია, პოლონეთი შეეცადა დაებრუნებინა გავლენის სფეროები აღმოსავლეთით და ევროკავშირის შიგნით აღმოსავლეთ ევროპასთან და სამხრეთ კავკასიასთან ურთიერთობების საკითხებში საკუთარი „ნიშა“ დაემკვიდრებინა.

ევროკავშირმა გამოიწვია რუსეთი, აქედან გამომდინარე ბრიუსელმა დაუშვა რუსეთთან თანამშრომლობა ორმხრივ საკითხებზე (მაგ, კალინინგრადი); თუმცა, საბოლოო ჯამში რუსეთი ვერ მოერია ლოგიკურ შიშებს გავლენის შემცირებასთან დაკავშირებით და მიღმა დარჩენა ამჯობინა.

რუსეთისთვის არასახარბიელოა აღმოსავლეთ პარტნიორობის პროექტი, რადგან ინიციატივა მოიცავს სხვადასხვა სტრატეგიულ საკითხში ორმხრივ და მრავალმხრივ შეთანხმებას. რუსეთის ნეგატიული დამოკიდებულება აღმოსავლეთ პარტნიორობის მიმართ და ევროკავშირზე დეზინფორმაციის გავრცელების მიზეზი პოსტსაბჭოთა ტერიტორიაზე რუსეთის გავლენების შენარჩუნება. ცხადია, რუსეთი იაზრებს იმას, რომ ევროკავშირი, თავისი რბილი პოლიტიკური ძალით, ეკონომიკური ბენეფიტებით, ხალხთაშორისი ურთიერთობების გაუმჯობესების პერსპექტივით და

თავისუფალი მიმოსვლის ღირებულებით საკმაოდ მიმზიდველია აღმოსავლეთ ევროპის და სამხრეთ კავკასიის პოსტსაბჭოთა ქვეყნებისთვის. შესაბამისად, მაქსიმალურად ცდილობს ამ ქვეყნების დასავლეთთან დაახლოების პროცესის შეფერხებას როგორც ხისტი (სამხედრო ანექსია), ასევე რბილი (დეზინფორმაციის გავრცელება) მეთოდებით.

უოლცის შეხედულება იმასთან დაკავშირებით, რომ სამხედრო შესაძლებლობები ქვეყნებს თავდაჯერებულებას მატებს, რუსეთის შემთხვევაში სრულიად გამართლებულია. ეს უკანასკნელი ხისტი ძალის გამოყენებით (აფხაზეთის და სამხრეთ ოსეთის ოკუპირება საქართველოში, დონეცკის და ლუგანსკის დაკავება, ყირიმის ანექსია უკრაინაში, რუსი მშვიდობისმყოფელების განთავსება დნესტრისპირეთის ტერიტორიაზე) ახერხებს საკუთარი გავლენების შენარჩუნებას. ფაქტია, რომ რუსეთს კომბინირებული შესაძლებლობები გააჩნია. აქვს არა მხოლოდ სამხედრო შესაძლებლობები, არამედ სტრატეგიული მნიშვნელობის მქონე რესურსები, მსოფლიოში ყველაზე დიდი ტერიტორია, რაც კიდევ უფრო ზრდის მის თავდაჯერებულებას და პრეტენზიებს სისტემის გარკვეულ ნაწილზე დომინირებასთან დაკავშირებით.

ახალი პოლიტიკური ტრენდების გათვალისწინებით, რუსეთისთვის ცხადია, რომ ის ვერ იქნება სისტემაში დომინანტი. თუმცა, ძველი იმპერიალისტური მისწრაფებების ფონზე, რუსეთის ფედერაციას სურს პოსტ-საბჭოთა ქვეყნებზე საკუთარი სტატუს-კვოს შენარჩუნება. დასავლეთს, აღმოსავლეთ პარტნიორობის პროექტით, რუსეთის წესრიგში ცვლილებები შეაქვს. შესაბამისად, რუსეთის ფედერაციის გავლენის შემცირების ხარჯზე, ოფიციალური მოსკოვი ევროკავშირს აღიქვამს, როგორც რეგიონში ძალთა ბალანსის დამრღვეველს.

როგორც ჯერვისს აქვს განხილული, სახელმწიფოები საკუთარი უსაფრთხოების დონის გასაზრდელად მაქსიმალურად ცდილობენ საზღვრისპირა ტერიტორიების გაკონტროლებას. ცხადია, რუსეთისთვის არასასიამოვნოა მის

პირდაპირ მოსაზღვრე ქვეყნებში დასავლური გავლენიანი აქტორის გაძლიერება. ეს უკანასკნელი არა მხოლოდ სტატუს-კვოს, არამედ ქვეყნის უსაფრთხოების მხრივაც ქმნის პრობლემებს.

აღმოსავლეთ პარტნიორობის შეთანხმების ერთ-ერთი მოტივატორს რუსეთ-უკრაინის გაზის კრიზისი წარმოადგენს. შესაბამისად, ევროპას გაუჩნდა შიშები და დადგა ენერგეტიკული რესურსების დივერსიფიცირების აუცილებლობის წინაშე. ამ მხრივ კარგ ალტერნატივას წარმოადგენს კასპიის ზღვის ენერგო-რესურსები, აზერბაიჯანი როგორც მომპოვებელი, ხოლო საქართველო - როგორც სატრანზიტო ქვეყანა. ცხადია, მოცემული ფორმატი რუსეთისთვის წამგებიანია, რადგან შედეგად შეუმცირდება დასავლეთ ევროპაზე ენერგო-ბერკეტები.

უნდა გავითვალისწინოთ ის დეტალიც, რომ ორმხრივსარგებლიანი შეთანხმების ფარგლებში, პარტნიორობის ექვსივე ქვეყანას ეძლევა შანსი პოლიტიკურ-ეკონომიკური გაძლიერების, უფრო უკეთესი მმართველობის ჩამოყალიბების და სახელმწიფო ინსტიტუტიტების ევროსტანდარტებთან მიახლოების. ეს ყველაფერი კი შემაშფოთებელია რუსეთის ფედერაციისთვის, რომელსაც რეგიონის განვითარებასთან ერთად საკუთარი გავლენების შესუსტების ლოგიკური მოლოდინები გააჩნია.

ენერგო-ბერკეტების შემცირება დასავლეთ ევროპაზე, გავლენის დაკარგვა ექვს პოსტ-საბჭოთა ქვეყანაზე და პოლონეთის, როგორც რეგიონული აქტორის ჩამოყალიბება აღმოსავლეთ ევროპაში, ნამდვილად უბიძგებს რუსეთს საკუთარი სტატუს-კვოს გადახედვისკენ.

დასკვნა

ამრიგად, წინამდებარე ნაშრომში სიღრმისეულად არის განხილული აღმოსავლეთ პარტნიორობა მრავალმხრივი განზომილებიდან; წარმოადგენილია როგორც პოლონეთის და ევროკავშირის, ასევე რუსეთის ფედერაციის დამოკიდებულება და ინტერესები.

პირველი საკვლევი კითხვის საპასუხოდ, თუ რატომ ჰქონდა პოლონეთს აღმოსავლეთ პარტნიორობის ინიცირების ინტერესი, გამოიკვეთა შემდეგი არგუმენტები: პოლონეთს რეგიონში ლიდერობის ისტორიული წინაპირობები გააჩნდა. აღმოსავლეთ პარტნიორობის ინიცირებით, პოლონეთი შეიქმნიდა უფრო უსაფრთხო და დემოკრატიულ აღმოსავლეთ სამეზობლოს. ის გახდებოდა „მისიის მატარებელი“ წვერი ევროკავშირის შიგნით, რადგან ჩამოყალიბდებოდა აღმოსავლეთ საკითხებში მთავარ კოორდინატორ სახელმწიფოდ. ევროკავშირში ნიშის დამკვიდრებასთან ერთად, პოლონეთს შესაძლებლობა მიეცემოდა აღედგინა გავლენები აღმოსავლეთ ევროპის რეგიონში და გაეფართოებინა მისი პოლიტიკური თუ ეკონომიკური ჰორიზონტი აღმოსავლეთ პარტნიორობის ექვსივე ქვეყანაში.

ნაშრომში დეტალურად არის განხილული აღმოსავლეთ პარტნიორობის დეკლარაცია და გადაწყვეტილების მიღების პროცესი. კვლევამ აჩვენა, რომ პროექტი ევროკავშირისთვისაც სარგებლიანი იყო, რადგან მის ინტერესებში შედიოდა უსაფრთხო აღმოსავლეთ სამეზობლო რეგიონის ფორმირება, პარტნიორი ქვეყნების ტრანსფორმაცია, პოლიტიკურ-ეკონომიკური თანამშრომლობის და ენერგორესურსების დივერსიფიკაციის ალტერნატივების გაჩენა. კვლევაში ასევე განხილულია პარტნიორობის წვერი ქვეყნების სარგებელი და გამოწვევები.

მეორე კვლევითი კითხვის საპასუხოდ, თუ რა ძირითადი მიზეზების გამო აღიქვამს რუსეთი აღმოსავლეთ პარტნიორობას მის წინააღმდეგ მიმართულ ინიციატივად, კვლევისას დადგინდა, რომ პროექტის მიზნები და შედეგები საზიანოდ

აღიქმება რუსეთის ფედერაციაზე. სხვადასხვა მულტილატერალური თუ ბილატერალური სტრატეგიული ხელშეკრულებები, მათ შორის ევროკავშირსა და პარტნიორ ქვეყნებს შორის დადებული ასოცირების ხელშეკრულება, ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმება და ვიზა ლიბერალიზაციის სამოქმედო გეგმა, ამცირებს რუსეთის პოლიტიკურ, ეკონომიკურ გავლენებს ხელმომწერ ქვეყნებში. აქედან გამომდინარე, სტატუს-კვოს შესანარჩუნებლად რუსეთი ტრადიციულად მიმართავს როგორც ხისტ ძალას, ასევე დეზინფორმაციის გავრცელების მეთოდებს.

კვლევაში გაკეთებულია ცვლადების ოპერაციონალიზაცია. ნაშრომი აჩვენებს როგორც პოლონეთის აღმოსავლეთ პარტნიორობაში ოპერირების მიზნებს, ასევე ოფიციალური მოსკოვის საპასუხო რეაქციებს და აღქმებს. შესაბამისად, ნაჩვენებია ჰიპოტეზის ვალიდურობა იმასთან დაკავშირებით, რომ აღმოსავლეთ პარტნიორობის ფორმატი, რომელიც პოლონეთს რეგიონში ლიდერად ჩამოყალიბების შესაძლებლობას აძლევს, ასუსტებს ოფიციალური მოსკოვის გავლენებს აღმოსავლეთ ევროპის და სამხრეთ კავკასიის პოსტ-საბჭოთა ქვეყნებში.

თემა განხილულია თავდაცვითი რელიზმის ჭრილში. თემის ნაწილში „თეორიული მიმოხილვა“ მოცემულია თავდაცვითი რელიზმის მთავარი აპოლოგეტების - კენეტ უოლცის და რობერტ ჯერვისის ნაშრომების ანალიზი. თავდაცვითი რელიზმის მიხედვით, სახელმწიფოებისთვის თვითგადარჩენა უმთავრესი პრიორიტეტია, შესაბამისად, გადაწყვეტილებების ძირითადი ფუნდამენტი უსაფრთხოებას და გავლენის შენარჩუნებას ეფუძნება. შესაბამისად, ახსნილია, რომ პარტნიორობის ქვეყნების მიმართ რუსეთის მიერ გატარებული პოლიტიკის ძირითად მიზანს რეგიონზე გავლენის შენარჩუნება წარმოადგენს.

გამოყენებული ლიტერატურა

- აკობია, ე. (2006). *საერთაშორისო ურთიერთობების თეორია*. თბილისი: სოციალურ მეცნიერებათა ცენტრი
- ზურაბიშვილი, თ. (2006). *თვისებრივი მეთოდები სოციალურ მეცნიერებებში*. თბილისი: სოციალურ მეცნიერებათა ცენტრი
- Alfarsi, H. (2017, October 23). Comparison: Defensive realism vs. offensive realism. Retrieved July 15, 2018, from <https://www.profolus.com/topics/differences-between-defensive-realism-and-offensive-realism/>
- Apriashvili, M., (2017). Baltic Support for Georgia – Solidarity, Niche, and Security Policies. *Georgian Institute of Politics*. Jun (4). Retrieved at 12. July 2018 from <http://gip.ge/wp-content/uploads/2017/06/Research-Paper-4.pdf>
- Adomeit, H. (2011, April). *Russia and its near Neighbourhood: Competition and Conflict with the EU*. Bruges: College of Europe
- Beach, D. (2017). *Process-Tracing Methods in Social Science*. Oxford Research Encyclopedia of Politics, retrieved June 16, 2018 from <http://politics.oxfordre.com/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-176>
- Besemeres, J.F. (2016). *A Difficult Neighbourhood: Essays on Russia and East-Central Europe Since World War II*. Australia: ANU Press. Retrieved July 1, 2018 from DOI: <http://dx.doi.org/10.22459/DN.10.2016>
- Collier, D. (2011). Understanding Process Tracing. *PS: Political Science and Politics*, 44 (4), 823-830. Retrieved June 16, 2018, from <https://doi.org/10.1017/S1049096511001429>
- Council of the European Union. (2008, September 1). *Extraordinary European Council, Brussels 1 September 2008* [Presidency Conclusions] retrieved June 19, 2018 from http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/01_09_08_eurussia_statement.pdf

- Council of the European Union. (2009, May 7). *Joint Declaration of the Prague Eastern Partnership Summit Prague, 7 May 2009* [Press release]. Retrieved June 17, 2018, from http://www.consilium.europa.eu/media/31797/2009_eap_declaration.pdf
- Celewicz. M, & Celewicz M.N. (2006). Relations between Poland and its Eastern Neighbours After the 1999 NATO Enlargement. *UNISCI Discussion Papers 10*. 221-245. Retrieved July 15, 2018, from <https://www.ucm.es/data/cont/media/www/pag-72531/MACIEJ-MONIKA-%20RELATIONS%20BETWEEN%20POLAND.pdf>
- Council of the European Union. (2008, July 17). *Brussels European Council 19/20 June 2008* [Presidency Conclusions]. Retrieved June 20, 2018 from http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/101346.pdf
- Council of the European Union. (2009, February 13). *Brussels European Council 11 and 12 December 2008* [Presidency Conclusions]. Retrieved June 20, 2018 from http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/104692.pdf
- Council of the European Union. (2009, April 29). *Brussels European Council 19/20 March 2009* [Presidency Conclusions]. Retrieved June 20, 2018 from https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/106809.pdf
- Dehumanizing disinformation as a weapon of the information war (2018, June 28). Retrieved July 15, 2018, from <https://euvsdisinfo.eu/dehumanizing-disinformation-as-a-weapon-of-the-information-war/>
- Eastern Partnership (2018, May 4). Retrieved July 6, 2018 from <http://www.consilium.europa.eu/en/policies/eastern-partnership/>
- European Commission. (2015, January 20. *Black Sea Synergy: Review of a Regional Cooperation Initiative* [Working Document]. Retrieved June 20, 2018 from https://blacksea-horizon.eu/object/document/318/attach/swd_2015_6_en.pdf

- European Commission, Press Release Database. (2005, March 18). *EU/Russia: The four “Common Spaces”* [Press release]. Retrieved June 19, 2018, from [http://europa.eu/rapid/press-release MEMO-05-103_en.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-05-103_en.htm)
- Foster, K. (2016, October 28). How a tiny pocket of Russian land next to Poland could soon become the most dangerous place in Europe. Retrieved July 10, 2018, from <https://www.independent.co.uk/news/russia-military-base-europe-putin-build-up-tensions-west-uk-kaliningrad-a7384571.html>
- From where do we import energy and how dependent we are? (n.d). Retrieved July 10, 2018 from <http://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-2c.html>
- Gerring, J. (2007). *Case Study Research, Principles and Practices*. Cambridge: Cambridge University Press
- Gretskiy, I., Treshchenkov, E., & Golubev, K. (2014). Russia’s perceptions and misperceptions on the EU Eastern Partnership. *Communist and Post-Communist Studies* 47(3-4). 375-383. Retrieved July 1, 2018 from [DOI: 10.1016/j.postcomstud.2014.10.006](https://doi.org/10.1016/j.postcomstud.2014.10.006)
- Jervis, R. (1978). Cooperation Under the Security Dilemma. *World Politics*, 30(2), Jan, 167-214. Retrieved July 16, 2018, from <https://www.jstor.org/stable/2009958>
- Krippendorff, K. (2004). *Content analysis: An introduction to its methodology*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Makarychev, A. (2016). The Limits to Russian Soft Power in Georgia. Policy Memo 412. *PONARS Eurasia - New Approaches to Research and Security in Eurasia*. Retrieved June 21, 2018, from <http://www.ponarseurasia.org/memo/limits-russian-soft-power-georgia>
- Makarychev, A. & Deviatkov, A. (2012). East Partnership: Still a missing link in EU strategy? *CEPS Commentary 13 January*. [Policy Paper]. Retrieved July 1, 2018 from <http://aei.pitt.edu/33335/>

- Northern Dimension (2016, May 2). Retrieved July 10, 2018, from https://eeas.europa.eu/diplomatic-network/northern-dimension/347/northern-dimension_en
- Our work in Georgia (2015, February 6). Retrieved July 15, 2018, from <https://www.sida.se/English/where-we-work/Europe/Georgia-/Our-work-in-Georgia/>
- Paul, A. (Senior Policy Analyst). (2018, May 16-17). EU's Security Umbrella and the Future of the Eastern Partnership, *South Caucasus Security Forum*, Tbilisi, Georgia.
- Polish-Swedish Proposal - Eastern Partnership. (2008, June). Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Poland. Retrieved June 19, 2018, from library.euneighbours.eu
- Peters, K., Rood J., Gromadzki G., (2009). The Eastern Partnership: Towards a New Era of Cooperation between the EU and its Eastern Neighbours? *Clingendael European Studies Programme (CESP), EU Policies Seminar Series*. Revised Overview Paper. Retrieved June 20, 2018 from https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/20091200_cesp_paper_rood.pdf
- Radoslaw Sikorski: Eastern Partnership in the case of Belarus does not work. (2011, August 1). Retrieved July 12, 2018, from <http://survincity.com/2011/08/radoslaw-sikorski-eastern-partnership-in-the-case/>
- Runner, Ph, (2008, May 22). Poland and Sweden to pitch “Eastern Partnership” idea. Retrieved June 21, 2018 from <https://euobserver.com/foreign/26194>
- Schmidt, B. C. (2005). Competing Realist Conceptions of Power. *Millennium*, 33 (3), 523-549. Retrieved June 21, 2018 from <https://doi.org/10.1177/03058298050330031401>
- SZCZEPANIK, M. (2011). Between a Romantic 'Mission in the East' and Minimalism: Polish Policy Towards the Eastern Neighbourhood. *Perspectives*, 19(2), 45-66. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/23616144>

- Tasche, T.C., (2010), The Project of a Union for a Mediterranean – Pursuing French Objectives through the Instrumentalisation of the Mare Nostrum, *International Center for European Studies*, 2. retrieved June 22, 2018 from <https://www.cairn.info/revue-l-europe-en-formation-2010-2-page-53.htm>
- The European Neighbourhood Instrument (ENI), EU and Neighbours: Evolving Relations, retrieved June 22, 2018 from <https://www.euneighbours.eu/en/policy/european-neighbourhood-instrument-eni#eni>
- Viotti, P. R. & Kauppi, M. V., (2012), *International Relations Theory*, 5th ed. Boston: Longman
- Visa Liberalisation with Moldova, Ukraine and Georgia. (n.d). Retrieved July 10, 2018 from https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/international-affairs/eastern-partnership/visa-liberalisation-moldova-ukraine-and-georgia_en
- Vogel. T. (2008, May 8). Plans for ‘eastern partnership’ unveiled. Retrieved July 10, 2018, from <https://www.politico.eu/article/plans-for-eastern-partnership-unveiled/>
- Waltz, K. N. (1979). *Theory of International Politics*. New York: McGraw Hill
- Zagorski. A. (2011). Eastern Partnership from the Russian Perspective, *Friedrich-Ebert Foundation* 3. 41- 61. Retrieved July 1, 2018 from https://library.fes.de/pdf-files/ipg/2011-3/05_zagorski.pdf
- 5-й Саммит Восточного партнерства (ЕаР) в Брюсселе Мифы о Восточном партнерстве. (2017, November 20). Retrieved June 20, 2018, from https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/ru_myth_busting_factsheet_eap_0.pdf
- Как Медведев назначил саммит "Восточного партнерства" в Праге, и какие из этого следуют выводы. (2009, April 30). retrieved June 22 2018 from <http://www.warandpeace.ru/ru/news/view/35128/>

- Лавров: ЕС хочет использовать «Восточное партнерство» против России. (2017 December 2). Retrieved June 22, 2018, from <https://mir24.tv/news/16280456/lavrov-es-hochet-ispolzovat-vostochnoe-partnerstvo-protiv-rossii>
- Мендкович, Н. (2014, March 15). Стратегия и идеология в проекте ЕС “Восточное партнерство”. Retrieved July 10, 2018, from <http://www.foreignpolicy.ru/analyses/eu-eastern-partnership/>
- Путин: Мы сначала положительно реагировали на Восточное партнерство. (2015, June 19). Retrieved July 15, 2018, from <https://news.tut.by/politics/452872.html?crnd=6066>
- Указ Президента Российской Федерации от 12 мая 2009 г. N 537 "О Стратегии национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года". (2009, May 19). Российская газета - Федеральный выпуск №4912 (88). Retrieved June 21, 2018, from <https://rg.ru/2009/05/19/strategia-dok.html>
- Указ Президента Российской Федерации от 31 декабря 2015 года N 683 "О Стратегии национальной безопасности Российской Федерации". (2015, December 31). Российская газета - Федеральный выпуск №4912 (88). Retrieved June 21, 2018, from <https://rg.ru/2015/12/31/nac-bezopasnost-site-dok.html>

დანართი #1

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Mariam Khuroshvili

**Polish-Swedish initiative – Elaboration of the Eastern Partnership
beyond the Russian Federation**

Diplomacy and International Politics

Submitted to Obtain a Master Degree in Diplomacy and International Politics

Supervisor: Eka Akobia

Associate Professor

Tbilisi

2018

დანართი #2

ინტერვიუები

1. ანდრეი მაკარიჩევი - მკვლევარი და პროფესორი ბერლინის თავისუფალ უნივერსიტეტსა და ტარტუს უნივერსიტეტში, 16 ივნისი;
2. კორნელი კაკაჩია, საქართველოს პოლიტიკის ინსტიტუტის (GIP) დირექტორი, 18 ივნისი;
3. კახა გოგოლაშვილი - ევროპული კვლევების ცენტრის დირექტორი, საქართველოს სტრატეგიისა და საერთაშორისო ურთიერთობების კვლევის ფონდი, 28 ივნისი;
4. Mr. Lawrence MEREDITH, Director for Neighbourhood East, Neighborhood and Enlargement Negotiations (DG Near), European Commission, 2 ივლისი;
5. Ms. Anneli AHONEN, EU Stratcom team, 2 ივლისი;
6. Ms. Monica BUCURENCIU – Team Leader of the Eastern Partnership Civil Society Facility Project, 3 ივლისი.